

مرکز تحقیقات اسلامی

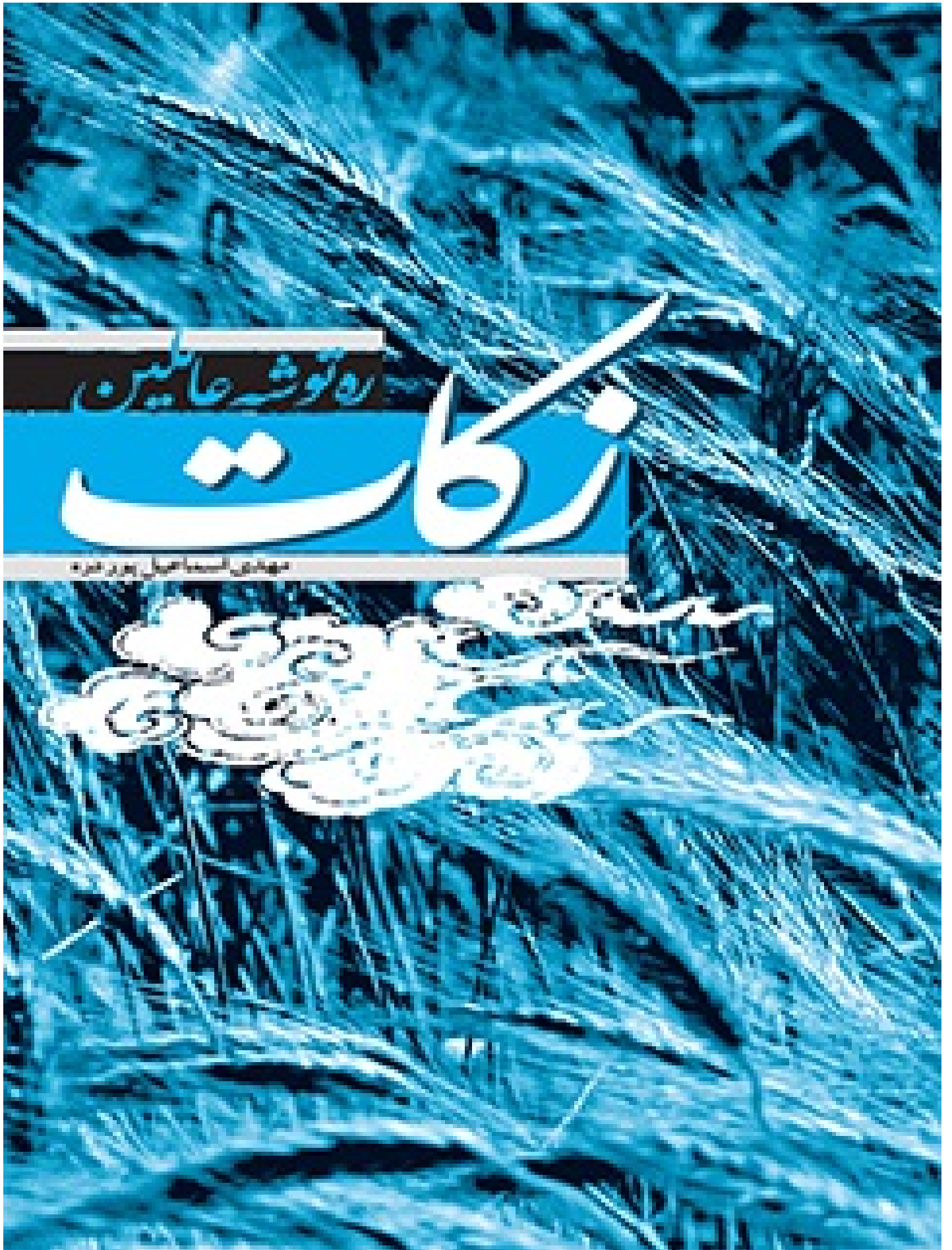
اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

مہندی

زکات

مہندی ایسما جمیل پوری لکھی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ره توشه عاملین زکات

نویسنده:

مهدی اسماعیل پور دره

ناشر چاپی:

ستاد اقامه نماز

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	ره توشه عاملین زکات
۷	مشخصات کتاب
۸	اشاره
۱۴	پیشگفتار
۱۸	تاریخچه زکات
۱۹	معنای زکات
۲۰	اهمیت زکات از دیدگاه آیات و روایات
۲۰	الف) آیات
۲۲	ب) روایات:
۲۶	آثار زکات
۲۶	الف: آثار فردی زکات
۲۹	ب: آثار اجتماعی زکات
۳۵	ج: آثار ترک زکات
۴۰	راههای گسترش فرهنگ زکات و تشویق مردم به پرداخت آن
۴۹	احکام زکات
۵۰	وظیفه کشاورزان و باغداران
۵۰	کسر مخارج
۵۰	اشاره
۵۰	مخارج کاشت
۵۱	مخارج داشت
۵۱	مخارج برداشت
۵۳	وظیفه دامداران
۵۳	اشاره

۵۳	توضیح شرایط
۵۹	وظیفه سکه داران
۶۰	اشاره
۶۱	توضیح شرایط
۶۱	مصارف زکات
۶۲	احکام مصرف زکات
۶۵	مستحبات پرداخت زکات
۶۶	شیوه دریافت زکات
۷۲	چگونگی پرداخت زکات
۷۷	برخی از ضوابط و مقررات مورد نیاز
۷۷	اشاره
۸۰	شرح وظایف عاملین
۸۰	ضوابط مربوط به نحوه دریافت و صدور رسید زکات
۸۲	پی نوشت ها
۹۶	درباره مرکز

سرشناسه : اسماعیل پوردره، مهدی، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدیدآور : ره توشه عاملین زکات / مهدی اسماعیل پوردره.

مشخصات نشر : تهران: ستاد اقامه نماز، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری : ۷۲ ص. : جدول؛ ۵/۱۱×۲۱ س م.

شابک : ۶۰۰۰ ریال : ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۷-۰۳۱-۰ ؛ ۶۰۰۰ ریال (چاپ دوم) ؛ ۱۲۰۰۰ ریال (چاپ پنجم) ؛ ۱۲۰۰۰ ریال (چاپ ششم) ؛ ۲۲۰۰۰ ریال (چاپ هفتم) ؛ ۲۸۰۰۰ ریال (چاپ هشتم)

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : چاپ دوم: ۱۳۸۸.

یادداشت : چاپ پنجم: بهار ۱۳۹۱.

یادداشت : چاپ ششم: تابستان ۱۳۹۱.

یادداشت : چاپ هفتم: بهار ۱۳۹۲.

یادداشت : چاپ هشتم: زمستان ۱۳۹۲.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۶۶ - ۷۲.

موضوع : زکات

موضوع : زکات -- احادیث

شناسه افزوده : ستاد اقامه نماز

رده بندی کنگره : BP۱۸۸/۴ الف ۹۵ر ۱۳۸۸

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۶

شماره کتابشناسی ملی : ۱۷۴۲۸۸۰

ص: ۱

اشاره

یکی از نیازها و خواست های مشروع دینی و اجتماعی، بهره مندی از حداقل امکانات زندگی و زدودن فقر از چهره ی جامعه است. اسلام بـا چند برنامه، از جمله با طرح زکات به عنوان یک واجب مالی به این خواست مشروع پاسخ صریح و قاطع داده است، به طوری که وجوب آن از ضروریات دین شمرده شده است. ادر قرآن لفظ زکات ۳۲ بار، با شقوق مختلف آن تکرار شده است. در این ۳۲ بار، ۲۶ بار قرین و همراه با نماز که عمود دین است آورده شده است. خداوند زکات را به مقداری قرار داده که برای فقرا کافی است. در حدیثی امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب (علیه السلام) می فرمایند: «خداوند عزوجل در اموال اغنیا آن مقدار واجب کرده است که برای فقرا کافی است پس اگر گرسنه یا عریان یا در شدت فقر ماندند به دلیل منع اغنیا است و بر خداوند است که آنها را محاکمه و عذاب کند.» (۲) در حدیثی دیگر محمد بن مسلم از امام صادق (علیه السلام) نقل می کند که ایشـان فرمودند: «خداوند عزوجل در مال اغنیا آن مقدار قرار داده است که فقر فقرا را می پوشـاند و اگر آن مقدار را نمی پوشاند بیشتر قرار می داد. اگر فقرا مشکلی دارند از ناحیه فریضه الهی نیست بلکه به خاطر خـودداری اغنیا از پرداخت واجب الهی است. اگر مردم حقوق آنها را می پرداختند،

فقراء به راحتی زندگی می کردند.»^۳ از نظر تاریخی شواهد معتبری^۴ داریم که فقر در بعضی از مناطق معینی در دوره های اولیه دین اسلام از بین رفته است. به طور مثال، در یمن در حدود سه سالی بود که همه عایدات سـالیانه زکات، نمی توانست مورد استفاده قرار گیرد، زیرا نیاز به آن وجود نداشت و به مدینه منتقل شد یا در مصر در زمان عمر بن عبدالعزیز عایدات زکات به اندازه ای رسـید که مردم فقیری نبودند تا آن را در خواست نمایند.^۵

البته این در صورتی است که سیستم اقتصادی کشور، متعادل بوده و توزیع ثروت و درآمد در آن عادلانه باشد. بنابراین، برای اینکه نظام زکات کارکرد مناسب خودش را داشته باشد باید سایر نظام ها به ویژه نظام اقتصادی، اسلامی شود.

اگرچه تا زمانی که سپسـتم اقتصادی ما به طور کامل اسـلامی نشود زکات به تنهایی نمی تواند موجب برطرف شدن فقر جامعه شود، ولی می تواند به عنوان یک منبع قابل قبول از شـدت فقر بکاهد. به همین دلیل باید، یکی از دغدغه های نظام اسلامی و خواست به حق مؤمنین، فراهم آوری زمینه های لازم نظری و عملی برای اجرای زکات در ایران اسلامی باشد.

عاملین محترم زکات! شـما یکی از مهمترین گروه هایی هسـتید که می توانید زمینه های اجرای زکات را در جامعه فراهم نمایید و بیشترین تعامل را با زکات دهندگان دارید. به همین دلیل اگر دارای اطلاعات کافی باشید و بتوانید ارتباط خوبی با زکات دهندگان برقرار نمایید، در افزایش میزان زکات تاثیر بسزایی خواهید داشت.

به همین دلیل در این کتاب سعی شده اطلاعات مورد نیاز شما جمع آوری گردد و مطالبی را که یک عامل زکات باید بداند آورده شود.

در این کتاب از کتاب زکات حجت الاسلام و المسلمین قرائتی و احکام زکات حجت الاسلام و المسلمین فلاح زاده استفاده شده است.

امید است این اثر ناقابل مقبول در گاه حضرت حق قرار گیرد و بتواند تاثیری را هر چند ناچیز در زمینه جمع آوری و توزیع زکات داشـته باشد.

به امید روزی که به این واجب الهی فراموش شده، به طور کامل عمل شود و به کمک آن، فقر از جامعه اسـلامی مان رخت بربندد و دیگر فقیری باقی نماند. ان شاءالله

ص: ۹

در تاریخ اسلام دو دوران مشخص دیده میشود، دوران مکه که همت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مسلمانان در آن مصروف تعلیم و تربیت نفرات و آموزش و تبلیغ میشد، و دوران مدینه که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در آن دست به تشکیل «حکومت اسلامی» و پیاده کردن و اجرای تعلیمات اسلام، از طریق این حکومت صالح زد.

بدون شک یکی از ابتدایی و ضروریترین مسأله، به هنگام تشکیل حکومت تشکیل «بیت المال» است که به وسیله آن نیازهای اقتصادی حکومت بر آورده شود، نیازهایی که در هر حکومتی بدون استثناء وجود دارد.

به همین دلیل یکی از نخستین کارهایی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مدینه انجام داد تشکیل بیت المال بود که یکی از منابع آن را «زکات» تشکیل میداد، و طبق مشهور این حکم در سال دوم هجرت پیامبر (صلی الله علیه و آله) تشریح شد.

از آیات مختلف قرآن از جمله آیه ۱۵۶ سوره اعراف، و آیه ۳ سوره نمل، و آیه ۴ سوره لقمان، و آیه ۷ سوره فصلت که همه از سورههای مکی هستند، چنین استفاده میشود که حکم وجوب زکات در مکه نازل شد. ده اسات، و مسلمانان موظف به انجام این وظیفه اسلامی بدهانند، ولی به هنگامی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مدینه آمد و پایه

حکومت اسلامی را گذارد و طبعاً نیاز به تشکیل بیت المال پیدا کرد، از طرف خداوند ماموریت یافت که زکات را از مردم بگیرد (نه اینکه خودشان به میل و نظر خود در مصارف آن صرف کنند).

آیه شریفه (خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً...) (سوره توبه ۱۰۳) در این هنگام نازل شد، و مشهور این است که این در سال دوم هجرت بود، سپس مصارف زکات به طور دقیق در آیه ۶۰ سوره توبه است بیان گردید، و جای تعجب نیست که تشریح اخذ زکات در آیه ۱۰۳ باشد و ذکر مصارف آن که میگویند در سال نهم هجرت نازل شده در آیه ۰۶، زیرا میدانیم آیات قرآن بر طبق تاریخ نزول جمعآوری نشده، بلکه به فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) هر کدام در مورد مناسب قرار داده شده است. ۶.

معنای زکات

زکات در لغت:

زکات در لغت به معنای رشد و پاکیزگی است. آری دلسوزی برای محرومین و کمک به آنها سبب رشد معنوی است و پرداخت زکات هم سبب پاک شدن مال از حق محرومین و پاک شدن روح از بخل و حرص و تکاثر است.

زکات در قرآن معنای عامی دارد و به کمک های واجب و مسـ تحب گفته می شود و گاهی برای کمک به محرومین به جای لفظ زکات، لفظ انفاق، صدقه و ایتاء مال آمده است. ۷. زکات در اصطلاح:

زکات در اصطلاح فقهی پرداخت مقدار معینی از مال است، که احکامش در آینده بیان خواهد شد.

الف) آیات

۱. پرداخت زکات جزء واجبات مالی است:

در تفسیر المیزان ۸ ذیل آیه ۱۰۳ سوره توبه آمده است:

(خـ ذمـ نـ أموالهم صدقة تطهرهم وتزكهم بها و صـ لـ عليهم إن صلاتك سكن لهم و الله سميع عليم)

(از اموالش آن صدقه (زکات) بگیر تا بدین وسـ یله آنان را (از بخل و دنیاپرستی) پاکسـ ازی و رشدشـ ان دهی و بر آنان درود فرست (و دعا کن). زیرا دعای تو، مایهی آرامش آنان اسـ ت و خداوندشـ نوا و داناست.)

«این آیه شریفه متضمن حکم زکات مالی است، که خود یکی از ارکان شریعت و ملت اسلام است، هم ظاهر آیه این معنا را میرساند و هم اخبار بسیاری که از طرق امامان اهل بیت (ع) و از غیر ایشان نقل شده است.»

۲. در ۲۶ آیه از قرآن کریم، زکات به همراه نماز ذکر شده است.

در این آیات نخست پیوند فرد با خالق (نماز) و سپس پیوند با مخلوق (زکات) بیان شده است. این آیات بیان می کند که ایمان انسان زمانی ریشه دار است که در عملش متجلی شود و او را از یک سو به خدا

و از سوی دیگر به بندگانش نزدیک کند. ۹.

۳. قرآن عدم پرداخت زکات را از اوصاف مشرکین بیان نموده است:

«وَيَلُّ لِّلْمُشْرِكِينَ الْاِذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَاۡفِرُوْنَ» ۱۰

(وای بر مشرکان. کس—انی ک—ه زکات نمیپردازند و آنان همانهایی هستند که به آخرت کافرند.)

۴. در برخی از آیات قرآن، زکات در ردیف ایمان به مبدا و معاد ذکر شده است:

«اِنَّ مَا يَعْمُرُ مَسٰجِدَ اللّٰهِ مِنْۢ اٰمَنٍ بِ اللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَ اَقَامَ الصَّلَاةَ وَ اٰتَى

الزَّكَاةَ وَ لَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ فَعَسَىٰ اَوْلٰئِكَ اَنْ يَكُوْنُوْا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ» ۱۱

(مساجد خدا را تنها کسانی باید آباد کنند که به خدا و روز قیامت ایمان دارند و نماز را به پا داشته و زکات میپردازند و جز از خدا نمیترسند.)

امید است که آنان از رهیافتگان باشند.)

۵. زکات از نشانه های آیین محکم و دین استوار «دین قیم» است:

«وَمَا اَمْرُوْا اِلَّا لِيَعْبُدُوْا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ حَنَفًا وَ يَاقِيْمُوْا الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُوْا الزَّكَاةَ وَ ذٰلِكَ دِيْنُ الْقَيِّمَةِ» ۱۲

(و به آنها دستوری داده نشده بود جز اینکه خدا را بپرستند در حالی که دین خود را برای او خالص کنند و از شرک به توحید بازگردند، نماز را برپا دارند و زکات را بپردازند و این است آیین مستقیم و پایدار!)

۶. زکات یکی از برنامه های دائمی مؤمنان است:

«قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ وَ اَلَّذِيْنَ هُمْ لِّلزَّكٰوَةِ فَاَعْلٰوْنَ» ۱۳ (مؤمنان رس—تگوار شدند.... و همان کسانی که زکات میپردازند.)

«هٰدِيْ وَ بَشْرٰى لِّلْمُؤْمِنِيْنَ اَلَّذِيْنَ يَقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَ يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَ هُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُوْنَ» ۱۴

(که قرآن وس—یلهی) هدایت و بشارت برای اهل ایمان است. کسانی

که نماز برپامیدارند و زکات میپردازند و تنها ایش__انند که به آخرت یقین دارند.

۷. عدم پرداخت زکات عقوبت شدید الهی را در پیش دارد:

«وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا ينفقونها فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبِعَذَابِ اللَّهِ هُمْ» ۱۵

(و کسانی که طلا و نقره میاندوزند و آن را در راه خدا انفاق نمیکنند، پس آنان را به عذابی دردناک، بشارت بده!)

در تفسیر مجمع البیان در ذیل این آیه آمده است: ۱۶ «یعنی اموال را انباشته می کنند و زکاتش را نمیپردازند، چون از رسول خدا- صلی الله علیه و آله- روایت شده که فرمود: هر مالی را که زکاتش نپردازی گنج است (و مشمول این آیه است) اگر چه آشکار و در دسترس باشد، و هر مالی که زکاتش را نپردازی گنج نیست (و مشمول این آیه نیست) اگر چه در زمین مدفون باشد.

۸. زکات در ادیان سابق نیز بوده است:

زکات از اختراعات اسلام نیست، بلکه مثل نماز در شرایع پیشین هم وجود داش__ته است، مانند آنجا که قرآن به حکایت از قول عیسی بن مریم (ع) میفرماید: «و اوصانی بالصَّلاه و الزکاه ما دمت حیا و مرا تا زنده ام به نماز و زکات س__فارش کرده است.» ۱۷ و آنجا که یکی از صفات حضرت اس__ماعیل را این طور بیان میکنند: «و کان یأمر اهله بالصَّلاه و ال__زکاه - او همواره خانواده خود را ب__ه نماز و زکات امر میکرد.» ۱۸

(ب) روایات:

۱. زکات به عنوان یکی از پایه‌های دین اس__لام ش__مرده ش__ده است:

ائمه (ع) در روایات متعددی فرموده‌اند: «بنای اسلام بر پنج پایه استوار است: نماز، حج، زکات، روزه و ولایت.» ۱۹

ص: ۱۵

۲. بر طبق روایات، شرط قبولی نماز پرداخت زکات است.

پیامبر (ص) در آخرین خطبه خود فرمود:

«ای مردم! زکات اموال خود را پردازید. پس هر کس زکات پردازد، برای او نه نمازی است و نه حجی و نه جهادی.» (۲۰)

۳. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) کس را که زکات نمی پرداختند از مسجد بیرون می کردند.

در این رابطه روایتی از امام باقر (ع) نقل شده است که ایشان در این روایت بیان نموده اند که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ۵ نفر از مسلمانان را به علت نپرداختن زکات از مسجد بیرون نمودند. متن روایت در زیر آمده است:

«عن أبي جعفر (ع):» قال بينا رسول الله (صلی الله علیه و آله) في المسجد إذ قال قم يا فلان قم يا فلان حتّى أخرج خمسه نفر فقال أخرجوا من مسجدنا لا تصّ لوا فيه و أنتم لا تزّ کون». (۲۱)

۴. پرداخت زکات باعث از بین رفتن فقر می شود و از جمع شدن ثروت در یکجا جلوگیری می کند و نپرداختن آن باعث پیدایش فقرا و افزایش فقر در جامعه می گردد.

در بسیاری از روایات، هدف از وضع زکات، جلوگیری از جمع شدن ثروت در یکجا و افزایش اموال فقرا بیان شده است، که اگر این دو کار صورت گیرد خودبخود فقر ریشه کن خواهد شد و پس از مدتی فقرا نیز به جمع زکات دهندگان خواهند پیوست و اگر زکات پرداخت نشود فقر در جامعه افزایش خواهد یافت.

در حدیثی از امام صادق ع می خوانیم:

« و لو أنّ النّاس أدوا زکاه أموالهم ما بقى مسیئلاً فقيراً محتاجاً ... » « إنّ النّاس ما افتقروا و لا احتاجوا و لا جاعوا و لا عرواّ لا بذنوب الأغبیاء»

(اگر همه مردم زکات اموال خود را پردازند مسلمانی فقیر و نیازمند، باقی نخواهد ماند، و مردم فقیر و محتاج و گرسنه و برهنه نمیشوند مگر به خاطر گناه ثروتمندان) (۲۲)

۵. پرداخت زکات باعث بیمه شدن اموال می شود.

بس—یاری از روایات تاکید دارند که دلیل تلف شدن بسیاری از اموال، نپرداختن زکات است—و بیان می کنند که پرداخت زکات باعث بیمه شدن اموال می شود.

در حدیثی از امام موسی بن جعفر (علیه السلام) آمده است: «حـ صنوا

أموالکم بـ الزکاه ۲۳.»

«اموال خود را با دادن زکات حفظ کنید»

۶. سرنوشت کسانی که زکات نمی دهند بسیار ناگوار است:

برخی از روایات بیان می کنند کسانی که زکات نمی دهند به دین یهود یا مسـیحیت می میرند و وقتی حضرت قائم—م(ع) قیام می کنند گردن مانعان زکات را خواهند زد.

امام صادق علیه السلام در این رابطه فرمودند: «من منع قیراطاً من الزکاه فلیمت إن شاء یهودیاً أو نصیرانیا» ۲۴. کسی که یک قیراط ۲۵ از زکات را نپردازد به دین یهود یا مسیحیت می میرد.

ص: ۱۷

الف: آثار فردی زکات

۱- درمان بخل

بخل عیبی است که عیوب دیگری را به دنبال می‌آورد. بیاعتنایی به مردم، سنگدلی، عذرتراشی، دروغ پنداشتن ادعای فقرا، از دست دادن دوس—تان خوب، سختگیری نس—بت به خود و بستگان، سوءظن به وعده‌های خداوند، تحقیر شخصیت خود در جامعه، به جای توکل بر خدا توکل بر مال خود، گوشه‌ای از آثار بخل است.

ق—ر آن میفرماید: د: افرادی که به فکر رس—تگاری خود هس—تند، باید خود را از این عیب دور بدارند: « و مَنْ يوقِ ش—حِ نَفْسِ—ه فَأَوْلئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ » ۲۷

یکی از امامان معصوم را دیدند که از اول ش—ب تا صبح در حالی که مشغول طواف کعبه بود، تنها یک دعا میکرد و آن این بود که خدایا!

مرا از بخل دور بدار. ۲۸.

ش—اید مراد از آیه ۱۰۳ س—وره توبه که به پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله دستور میدهد: « خذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطِّهرَهُمْ وَتُزَكِّيَهُمْ بِهَا »، زکات م—ردم را بگیر و آنان را پاک کن، مراد پاک کردن مردم از بخل و حب دنیا باشد.

امام صادق علیه السلام فرم—ود: « مَنْ أَدَى _____ زكاه فَقَدْ وَقَى _____ »

من الشَّحَّ ح ۲۹ هر کس زکات مال خود را پردازد، قطعاً از بخل حفظ شده است.

زکات، وسَّیله تقَرَّب انس__ان به خداوند است. « اِنَّ الزَّكَاةَ جَعَلْتُ مَعَ

الصَّلَاةِ قُرْبَانًا لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ » ۳۰

زکات، پل اسلام است. « الزَّكَاةُ قَنْطَرَةُ الْإِسْلَامِ » ۳۱

زکات، بعد از ش__ناخت دین و نماز، بالاترین ارزشهاست. « مَا مِنْ شَيْءٍ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ يَغْدِلُ هَذِهِ الصَّلَاةَ وَلَا بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ وَالصَّلَاةِ شَيْءٌ يَغْدِلُ الزَّكَاةَ » ۳۲

زکات، نشانه بندگی خداست. « لِلْعَابِدِ ثَلَاثُ عِلَامَاتٍ الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالزَّكَاةُ » ۳۳

زکات، موجب رستگاری است. « قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى » ۳۴۲- برکت رزق

هر یک از کلمات «زکات» و «برکت» و واژه‌های مربوط به این دو، ۳۲ بار در قرآن آمده و این نشانه آن است که زکات، مساوی برکت است. آری بریدن ش__اخه‌های درخت انگ__ور، در ظاهر کوتاه کردن درخت است، ولی در واقع سبب رشد آن میشود.

در قرآن میخوانیم: « يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزْبِي الصَّدَقَاتِ » ۳۵. خداوند ربا را محو میکند، ولی صدقات را رشد میدهد.

در روایات زیادی میخوانیم: « الزَّكَاةُ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ » ۳۶ زکات روزی انسان را زیاد میکند.

۳- بیمه مال

امام کاظم علیه السلام فرمود: « حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ » ۳۷ اموال خود را از طریق زکات بیمه کنید.

امام صادق علیه السلام فرمود: اگر حق خدا را پردازید، من ضامن هستم که اموال شما در دریا و خشکی تلف نشود. ۳۸۴- محبوبیت نزد خدا

امام صادق علیه السلام فرمود: محبوبترین فرد نزد خداوند، سخاوتمندترین است و سخاوتمندترین مردم کسی است که زکات مال خود را بدهد و از آنچه که خدا در مال او واجب نموده است، در مورد مؤمنین بخل نکند. ۳۹

ص: ۲۰

امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند زکات را همراه با نماز وسیله تقرّب به خود قرار داد. ۴۰

۶- دریافت رحمت خاص خداوند

در قرآن میخوانیم: «و رحمتی وسیعاً کلاً لّ شئیءٍ فسأکتبها لّ لذین یتّقون و یؤتون الزکاه...» ۴۱ رحمت پروردگار بر هر چیزی گسـترده است، ولی دریافت قطعی آن مخصوص کسانی است که اهل تقوی و زکات باشند.

خداوند میفرماید: «إنّی معکم لئن أقمتم الصلاه و آتیتم الزکاه و آمنتّم برسّلی» ۴۲ اگر شما نماز را به پا دارید و زکات را پرداخت کنید و به پیامبران من ایمان آورید، قطعاً من با شما هستم.

۷- باز شدن گرهها

قرآن میفرماید: «فأما من أعطی و اتقی و صدق بالحسنّ فی فسنی سره لّیسّری» ۴۳ هر کس بخشش می نماید و پرهیزگار باشد و حقیقت را تصدیق نماید، ما کارهای مشکل او را آسان میکنیم.

۸- کفّاره گناهان

حضرت علی علیه السلام میفرماید: «الله الله فی الزکاه فإنّها تطفی غضب ربّکم» ۴۴ شما را به خدا، شما را به خدا درباره زکات (دقت کنید) که همانا زکات غضب پروردگار را فرو مینشانند.

خداوند میفرماید: اگر نماز به پا دارید و زکات بپردازید، من بدیهای شما را میپوشانم. ۴۵

۹- خدایی شدن انسان

همانگونه که خداوند رحمت خود را بر همه گسـترانده است، زکات دهنده لطف خود را بر فقرا سـرازیر میکند و بدین گونه اخلاق خدایی را در خود شکوفا میکند و مظهر رحمانیت پروردگار میشود.

۱۰- رهایی از کیفر

کفّار، با توبه و نماز و زکات میتوانند خود را از کیفر برهانند. قرآن میفرماید: «فإن تابوا و أقاموا الصلاه و آتوا الزکاه فحّ لّوا سبیلهم» ۴۶

۱۱- گشایش برای مردگان

شخصی به امام صادق علیه السلام گفت: برادرم از دنیا رفته است و زکات زیادی به عهده‌اش بود، من آنها را پرداخت کردم، امام فرمود: با این عمل مشکل او برطرف میشود. ۴۷

۱۲- استجاب دعا

در روایتی میخوانیم: هر کس میخواهد دعای او مسـتجاب شود، لقمه خود را حلال کند و یکی از راههای حلال کردن لقمه، پرداخت حق خدا از خمس و زکات است. امام صادق علیه السلام فرمود: اگر حق آنچه را که خداوند رزقش کرده است بپردازید، باقیمانده آن برای شما طیب و حلال است. « یطیّب بِلله لکم بقیّ ته » (۴۸۱۳- قبولی نماز

پیامبر صلی الله علیـه و آله فرمود: زکات اموال خـود را بپردازید تا نمازتان قبول شود. « زکوا أموالکم تقبلُ صلاتکم » (۴۹)

۱۴- جاودانگی اموال

زکات در حقیقت ذخیره قیامت میشود، بنابراین مال فانی را جاودانه میکند. کامیابیهای احتمالی و موقت و پردردسـر دنیا را میتوان از طریق پرداخت زکات به کامیابیهای قطعی و دائمی و بیدردسر تبدیل نمود.

۱۵- زندگی شیرین

امام صادق علیه السلام فرمود: اگر مردم حقوق خود را ادا کنند، قطعاً در زندگی شیرینی به سـر خواهند برد: « و لو أنّ النّاس أدّوا حقوقهم لکانوا عائشین بخیر » (۵۰)

۱۶- خواب راحت

به امام معصوم گفتند: فلانی در خواب به مشـکلات و ناگواریهایی برمیخورد، حضرت فرمود: این به خاطر آن است که زکات خود را در راه صحیح مصرف نمیکند. ۵۱

ب: آثار اجتماعی زکات

۱- برادری

قرآن در یک جا میفرماید: مؤمنان با یکدیگر برادرند: «أنا المؤمنون

اخوه» (۵۲)

ص: ۲۲

و در جایی دیگر میفرماید: هر گاه مخالفان شما توبه کنند و نماز به پا دارند و زکات بپردازند، آنها هم برادر دینی شما میشوند: « فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَأِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ » ۵۳ بنابراین شرط برادری، در کنار توبه و نماز، پرداخت زکات است.

۲- ایجاد یا تعمیق روابط

در آداب دوسـُـتی، صدها روایت به چشم میخورد که آنچه سبب ایجاد دوستی یا تعمیق و توسعه آن میشود، خوشنیتی، خوشرفتاری، انصاف، کرم، ایثار، سـُـخاوت، احسان، محبت، زهد، صله رحم، هدیه و تفقد از یکدیگر میباشد که در پرداخت زکات همه آن آثار به روشنی نهفته است.

۳- کینه زدایی

با پرداخت زکات، کینه محرومان برطرف و به محبت و دوستی تبدیل میشود و این محبت و دوستی در تعاون و یاری یکدیگر و تولید بهتر و بیشتر و حفاظت از دستاوردهای جامعه اسلامی نقش مهمی دارد.

۴- به صحنه کشاندن واماندگان

فقر و گرسـُـنگی، انسان را به انزوا و گوشهگیری و بدبینی و ناامیدی و حقارتپذیری میکشاند، امـُـر زمانه که با پرداخت خمس و زکات و سـُـایر انفاقات مشـُـکلات اقتصادی مردم حل شود، تلاش، نشاط، دلسوزی و حضور مردم در صحنههای مختلف بیشتر میشود.

۵- تقویت بنیه دینی مردم

امام رضا علیه السلام فرمود: فلسفه و دلیل پرداخت زکات، قوت فقرا و... و تقویت آنان و کمکسانی در امور دینی آنها است. ۵۴

از محل زکات میتوان مدارس، کتابخانهها، مساجد و سایر مراکز دینی و فرهنگی را ایجاد نمود و یا آنچه را که قبلاً احداث شده است، توسعه داد و با دعوت از کارشناسان دینی و علما و اساتید مناطق دیگر، پایگاه علمی و اعتقادی مردم را تقویت نمود.

۶- ایجاد همدلی در جامعه

پرداخت زکات، دلها را به هم نزدیک میکند و جامعه را برای حل همه مشکلات آماده میسازد. اگر فقرا خود را در سود اغیا شریکدانند، در برابر نابسـُـامانها و مشـُـکلات و آفات با تمام توان به

خاست و تا آنجا که بتوانند در حل مشکلات کوشش خواهند نمود.

زکات‌دهن—ده علاوه بر کس—ب رضای خداوند و ب—رکات معنوی و اخروی، دل‌های دیگران را نیز به سوی خود جذب میکند و به خاطر همین محبوبیتی که در جامعه پیدا میکند، دیر یا زود از حمایت‌های مردمی در امور مختلف برخوردار میشود.

آری بعضی از افراد سرمایه خود را با خرید جمادات (خانه، ماشین، مزرعه، فرش، لباس و...) هزینه میکنند تا ش—اید بتوانند دل‌های مردم را به خود جذب کنند، ولی از آنجا که دل‌های مردم در اختیار خداوند است، این دسته افراد معمولاً در جامعه منفور دیگرانند، امّا کسانی که بخشی از س—رمایه خود را (به جای جمادات) در راه نجات انسانها، رش—د اس—تعدادهای فراموش ش—ده، تأمین هزینه ازدواج و مسکن و کارآموزی به افرادی که صاحب حرفه نیستند، صرف میکنند، هم در تمام ارزشها و پاداشهایی که بر اثر آن کمکهای خالصانه به دست می‌آید خود را ش—ریک میکنند و هم محب—ت و حمایت مردم را در اختیار خواهند داش—ت. در اینجا باید بینیم آیا گروه اول عاقلند که با صرف هزینه در خرید جمادات خود را منفور خلق و خالق میکنند، یا بندگان خالص خدا که با پرداخت حقوق الهی، خود را محبوب خالق و خدا مینمایند. آری، اغنیا میتوانند عقل و لیاقت خود را با انتخاب یکی از این دو راه بیازمایند.

۷- تربیت نسل پاک

در بسیاری از کتابهای تربیتی و روانشناسی، به هسته مرکزی تربیت که انتخاب همسر و ر و لقمه حلال است، کمتر توجه شده است. اسلام برای تربیت نسل آینده، به مسأله انتخاب همسر و پس از آن به نقش لقمه حلال بسیار توجه و تأکید دارد. پرداخت زکات، سبب پاک و حلال شدن رزق است و لقمهها را از حق محرومان پاک میکند و نقش لقمه پاک در جامعه و نسل آینده از طریق گرایش به خوبیها و کمالات و تنفّر از بدیها بر کسی پوشیده نیست.

۸- دفع بلا از امت

در قرآن میخوانیم: «و لَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ إِلَيْنَا سُبُلَ الْبَغْضَاءِ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ»

امام صادق علیه السلام ذیل این آیه فرمود: قطعاً خداوند به خاطر کسبِ انی از شایعیان ما که زکات میدهند، انواع بلاها و خطرات را از سبب ایرین نیز دفع میکند و اگر زکات این گروه نبود، همه یکجا نابود میشدند. ۵۶۹ - فقرزدایی

یکی از مسائلی مهم جامعه، وجود فقر و گرسنگی و سایر کمبودها است که یکی از راههای مبارزه با آن، توجه جدی به مسأله پرداخت خمس و زکات و انفاقات است.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: «فما جاع فقیرٌ إلا بما منع غنی و الله تعالی سائلهم عن ذلك» ۵۷ هیچ فقیری گرسنه نمیماند مگر به خاطر آن که توانمندی حق خدا را نمیدارد و خداوند در روز قیامت توانمند را به همین دلیل بازخواست خواهد کرد. در روایات متعدد میخوانیم:

اگر مردم زکات مال خود را پردازند، فقیری باقی نمیماند. ۵۸

امام صادق علیه السلام فرمود: هیچ محتاج و گرسنه و برهنهای در جامعه وجود نخواهند داشت، مگر به خاطر گناهان اغنیا. ۵۹۱۰- ایجاد اشتغال

یکی از مسائلی مهم جامعه، وجود بیکاری است که زمینساز انواع فسادهاست. اگر مردم خمس و زکات خود را پردازند، چرخهای اقتصاد به گردش در میآید و بخش مهمی از افراد بیکار شاغل خواهند شد. همانگونه که از طریق مضاربه یا قرض الحسنه میتوان ایجاد اشتغال کرد، از طریق پرداخت خمس و زکات و یا بخششهای بلاعوض و یا ایجاد زمینهای تحصیل برای بیسوادها و کمسوادها و آموزش فن و حرفه و تأسیس و توسعه مراکز فرهنگی و احداث جادهها و پلها و آبادانیهای دیگر نیز میتوان ایجاد اشتغال کرد. بنابراین در احیای خمس و زکات، حل مسأله اشتغال و توسعه اقتصادی و فرهنگی و پر کردن ایام فراغت و جلوگیری از مفاسدِ دی که در اثر بیکاری به چشم میخورد، نهفته است. به علاوه کار و اشتغال سبب دلگرمی بهمکتب، به امت، به نظام اسلامی و سبب شکوفایی استعدادها و نبوغها و مانع انواع افسردگیهای فرد و جامعه است و در مقابل آن بیکاری باعث تبهکاری، افسردگی،

سوءظن، رکود، ایجاد عقده و زمینساز انواع فتنها و آشوبها است که اگر شعله آن برافروخته شود، همه را در خود میسوزاند. شاید به همین دلیل باشد که در قرآن جمله «و لا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّ هْلِكَةِ» ۶۰ یعنی خودتان را با دست خود به هلاکت نیندازید، بعد از دستور انفاق مطرح شده است.

آری اگر در جامعه، مردم در قالب خمس و زکات و سـایر کمکها دست از انفاق بردارند و بر فقرا فشار وارد شود، این فشارها تبدیل به آشوب و فتنهای میگردد که فقیر و غنی در آن میسوزند.

۱۱- وسیله اقتدار امّت

اگر کمبودها از طریق مالیاتهای اسـلامی و خمس و زکات تأمین شود و افراد جامعه به یک نوع رفاه نسبی دست یابند، دلها نسبت به هم مهربان میشود، نیروها متمرکز میگردند و همه پشتیبان یکدیگر خواهند بود. چنین جامعهای دارای صلابت و اقتدار خواهد بود و در مقابل هر وعده و وعید و یا هر تهدید و تطمیعی بیمه میشـود. بخصـوص که در پرداخت خمس و زکات قصد قربت در کار اسـت و هیچگونه تحقیر و منتهی روانیست.

آری، جبران کمبودها از طرف پرداختکنندگان مخلص و اجرای این امر الهی از طریق مراجع دینی محبوب و متقی، سبب آرامش و دلگرمی و اتصال به علمای ربانی خواهد شد که این امر خود وسیله اقتدار و عزّت ملی و اسلامی است.

البته ممکن است مؤسسات خیریه یا افراد نیکوکار از طریق صندوقها و بانکها کمکهایی به محرومان اختصاص دهند، اما مگر تنها هدف اسلام سیر کردن گرسنگان است؟ در طراحی و مهندسی اسلام، علاوه بر رسیدگی به فقرا آثار و اسرار زیادی نهفته است، از جمله اینکه:

اولاً: کمککنندگان نیت خالص داشته باشند و هیچگونه ریا، خودنمائی، شهرتطلبی در کار آنها وجود نداشته باشد و انتظار مدح و ستایش و جبران از کسی نداشته باشند.

ثانیاً: مالی که میپردازند از جنس مرغـوب، عالی، حلال و بیمنت باشد.

ثالثاً: نحوه پرداخت آگاهانه، عاشـقانه، آزادانه باشـد. این شرایط در

تربیت افراد مؤثر است و اتصال آنان را به عالم ربانی که مرزبان مکتب اسلام است، روشن میکند و سبب یک اقتدار معنوی میشود زیرا هم سر

و کار پرداختکنندگان و هم سر و کار گیرندگان با علمای ربانی خواهد بود.

۱۲- کم شدن مفاسد اجتماعی

هم ازدیاد سرمایه زمینساز فساد است که با پرداخت خمس و زکات ثروتها تعدیل و مفاسد مهار میشود و هم فقر ممکن است زمینه وقوع سرقت، دریافت رشوه، خیانت و امثال آن شود که دریافت خمس و زکات و... این زمینه را میخسکاند و از بین میبرد. بنابراین پرداخت خمس و زکات، در مهار مفاسد اجتماعی نقش مهمی دارد.

۱۳- حفظ آبروی فقرا

در بسیاری از موارد فقر آبروی انسان را در جامعه در معرض خطر قرار میدهد و خمس و زکات، فقر را از بین میبرد و آبروی انسانها را حفظ میکند. از امام صادق علیه السلام پرسیدند: شخصی که در خط فکری ما نیست، از دنیا رفته و اطفال فقیری را به جا گذاشته است، آیا میتوانیم از زکات به آنها بدهیم؟

فرمود: بله، آن اطفال گرسنگانی هستند که تقصیری ندارند و باید آبرو و موقعیت آنان در جامعه حفظ شود و زندگی آنها تا رسیدن به حد بلوغ و رشود لازم تأمین گردد. اما، اگر این اطفال بالغ شدند و حق را فهمیدند ولی با لجاجت دست از آن کشیدند، از زکات به آنها ندهید.

(سزاوار نیست زکات از افراد مؤمن گرفته و به منحرفین لجوج داده شود). ۶۱

۱۴- تعدیل ثروت

خمس و زکات، گامی برای مهار ثروتها است. اسلام از یک سو دست افراد قوی، مبتکر، پرکار و خلاق را در مالکیت بازگذاشته تا مانع رشود آنان نشود و از سوی درآمدهایی از قبیل ربا، سرقت، رشوه، اختلاس و... را ممنوع دانسته است و از سوی دیگر به مالکین درآمدهای حلال اجازه نمیدهد تا درآمد خود را هرگونه که خواستند مصرف کنند و آنان را از اسراف و تبذیر و ثروتاندوزی نهی فرموده است و از طرف دیگر با واجب نمودن خمس و زکات و کفاراتو

سرفارش اکید به انواع کمکها و صدقات، بخشش از اموال آنان را با علم، اراده، عشق و ایمان برای حل مشکلات طبقه محروم گرفته است.

اسلام، مصرف زکات را برای هشت گروه قرار داده است که یکی از آنها، سرشناسانی هستند که اگر حمایت‌های مالی از آنان به عمل آید، ابتدا خودشان و سپس قوم آنان به اسلام جذب میشود.

البته این جذب، مقدمه گرایشهای فکری، فرهنگی و اعتقادی است، همچون جاذبههایی که برای فرزندان در روزهای اول مدرسه— ایجاد میشود و بدین وسیله ابتدا آنان را با مدرسه آشنا میکنند و سپس نماز علمی و فکری آنان در مدرسه و دانشگاه تأمین میشود.

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله سهمی از زکات را به رؤسای قبایل میداد و در هر زمان ولی امر مسلمین میتواند این کار را انجام دهد. ۶۲ از همین سهم که به نام «والمؤلّ فه قلوبهم» در قرآن مطرح شده است، میتوان مقداری به مسلمانان ضعیف الایمانی پرداخت کرد که اگر به حال خود رها شوند، تبعات و وسوسههای دشمنان در آنان ایجاد شک مینماید. اس—لام برای پایداری آنان در دین، مشکلات اقتصادی آنان را حل میکند و این کار مقدمهای برای انس بیش—تر با مکتب خواهد بود. ۶۳.

ج: آثار ترک زکات

۱- تلف شدن اموال

امام صادق علیه السلام فرمود: «ما ضاع مالٌ فی بِّ ر و لا بحرٍ اِلا بتضييع الزكاه» ۶۴ هیچ مالی در خش—کی یا دریا ضایع نمیشود، مگر به خاطر آنکه زکات آن پرداخت نش—ده است. آن حضرت در حدیث دیگری

فرمودند: «حِ صِنُوا اَمْوَالَكُم بِ الزكاه و انا ضامنٌ لكِ ل ما يتوى فى بِّ ر او بحرٍ بعيد اداء حِ ق الله فيه من الت لف» ۶۵ اموال خود را از طریق پرداخت زکات بیمه کنید و اگر بعد از پرداختن زکات مالی تلف شد، من ضامن آن هستم.

ص: ۲۸

۲- خسارت دو برابر

در روایات میخوانیم: «مَنْ مَنَعَ حَقًّا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَنْفِقَ فِي بَاطِلٍ مِثْلِيهِ» ۶۶ کسی که حق خدا را نپردازد و در راه حق مال خود را صرف نکند، دو برابر آن مقدار را در راه باطل صرف خواهد کرد.

۳- هزینه در راه اشرار

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «مَنْ مَنَعَ مَالَهُ مِنَ الْأَخْيَارِ اخْتِيَارًا صَرَفَ اللَّهُ مَالَهُ إِلَى الْأَشْرَارِ اضْطِرَارًا» ۶۷ کسی که مال خود را از مصرف در راه خوبان با اختیار خود باز دارد، خداوند مال او را در راه اشرار با اجبار صرف خواهد نمود.

۴- هزینه در راه گناه

امام صادق علیه السلام فرمود: «وَاعْلَمُ أَنَّ هَذَا مَنْ لَمْ يَنْفِقْ فِي طَاعَةِ اللَّهِ ابْتِلَى بِأَنْ يَنْفِقَ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ مَنْ لَمْ يَمْشِ فِي حَاجَةِ اللَّهِ ابْتِلَى بِأَنْ يَمْشِيَ فِي حَاجَةِ عَدُوِّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ» ۶۸ آگاه باشید، کسی که مال خود را در راه اطاعت خداوند صرف نکند، به هزینه کردن آن در راه معصیت خداوند گرفتار میشود و هر کس در حل مشکلات ولی خدا گامی برندارد، خداوند او را بر تلاش و حرکت در راه حل مشکلات دشمن خدا گرفتار میکند.

۵- کمبود و قحطی

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا تَحَابَّوْا... وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِذَا لَمْ يَفْعَلُوا ذَلِكَ ابْتَلُوا بِالْقَحْطِ وَالسَّنِينِ» ۶۹ امت من تا مادامی که یکدیگر را دوست بدارند و اهل نماز و زکات باشند در خیر و سعادت به سر میرند، ولی اگر این گونه نباشند، گرفتار قحطی میشوند.

۶- محروم شدن از تولیت و تعمیر مراکز دینی

قرآن میفرماید: «مَنْ حَقَّقَ تَعْمِيرَ مَسْجِدٍ أَوْ مَسْجِدٍ لَمْ يَأْتِ بِمَنْعَةٍ إِلَّا جَاءَهُ مِنْهُ بَرَكَاتٌ» ۷۰ اگر کسی تعمیر مسجد را انجام دهد، بلکه تعمیر و آباد کردن آن تنها سزاوار کسانی است که اهل نماز و زکات و شجاعت باشند.

۷- رفع برکت از زمین

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «إِذَا مَنَعَتِ الْأَرْضُ بَرَكَاتَهَا» ۷۱ هر گاه زکات پرداخت نشود، زمین برکات خود را از مردم باز میدارد و در حدیث دیگری میخوانیم: اگر توانگران زکات مال خود را نپردازند،

خداوند باران رحمت خود را از مردم باز میدارد. ۷۲ در حدیث دیگر...ری از امام باقر علیه السلام میخوانیم: اگر زکات پرداخت نشود، برکت از کش...اورزی و میوهها و معادن برداش...ته میشود. ۷۳

۸- مرگ چهارپایان

امام رضا علیه السلام فرمود: «إذا حبست الزکاه ماتت المواشی» ۷۴ هر گاه زکات پرداخت نشود، چهارپایان میمیرند.

۹- محروم شدن از رحمت

امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که ح...ق خداوند را از مالش نپردازد، سزاوار است که خداوند رحمت خود را از او دریغ کند. ۷۵۱۰- اخراج از مسجد

امام باقر علیه السلام فرمود: روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وارد مسجد شدند و با جمله «قَمْ يَا فلان قَمْ يَا فلان» پنج نفر را از مسجد اخراج کردند و فرمودند: شما که زکات نمیدهید از مسجد بیرون بروید. ۷۶ آری نماز گزار واقعی بخیل نیست. «و إذا م...سه الخَيْرُ مَنْوعًا إِلَّا الْمَصَّ لَيْن» ۷۷

۱۱- علامت نفاق

در آیه ۶۷ س...وره توبه که سیمای منافقان را بیان میکند، میفرماید: «المنافقون و المنافقات بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَ يُقْبَضُونَ أَيْدِيَهُمْ» ۷۸ آنان دست خود را از کمک به دیگران میبندند و (این گونه) خدا را فراموش میکنند، خدا نیز با آنان رفتار فراموششدگان را انجام میدهد.

۱۲- قبول نشدن نماز و عبادات

در روایات میخوانیم: «أَيُّهَا الرَّاسُ أَدْوَا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ فَمَنْ لَا يَزُكِّي لَهَا صِلَاةَ لَهَا وَ مَنْ لَا صِلَاةَ لَهَا لَا دِينَ لَهَا وَ مَنْ لَا دِينَ لَهَا لَا حَاجَ لَهَا وَ لَا جِهَادَ لَهَا» ۷۹ قبولی تمام اعمال، وابسته به قبولی نماز است و قبولی نماز وابسته به پرداخت زکات است.

امام رضا علیه السلام فرمود: خداوند نماز و زکات را قرین و مقرون یکدیگر قرار داد و نماز بیزکات پذیرفته نیست. ۸۰ حضرت موسی علیه السلام جوانی را دید که نماز با حالی میخواند، به خداوند گفت:

چه نماز زیبایی دارد! به او وحی شد نماز او زیباست ولی این جوان بخیل است و زکات نمیپردازد و تا زمانی که زکات ندهد، نمازش قبول نیست.

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: نماز کسی که زکات نمیپردازد همچون لباس کهنه در هم پیچیده و به صورت نماز گزار پرتاب میشود. ۸۱.

۱۳- هم ردیف رباخواران

حضرت علی علیه السلام فرمود: «مانع الزکاه کآکل الرّبا» ۸۲ کسی که زکات ندهد همچون رباخوار است.

ص: ۳۱

راههای گسترش فرهنگ زکات و تشویق مردم به پرداخت آن

عامل محترم

برای تشویق مردم به پرداخت زکات، ابتدا باید به سراغ ریشه‌های اعتقادی و فکری و فرهنگی برویم. ما اگر بتوانیم باور انفاق را در مردم ایجاد کنیم، آنها با میل و رغبت زکات مال خود را خواهند پرداخت.

در زیر ۶۴ مورد از باورهایی که می‌تواند در فرهنگ سازی زکات موثر باشد آورده شده است ۸۳ که شما می‌توانید در سخنرانی‌ها و تبلیغات خود از آن استفاده نموده و انگیزه مردم را در پرداخت زکات افزایش دهید:

- ۱- اگر کسی باور کند مالی که در اختیار اوست، امانت و هدیه خدایی است،
- ۲- اگر باور کند امتیازی بر دیگران ندارد و همه با هم برادرند،
- ۳- اگر باور کند ارزش جذب دل محرومان، بیش از ارزش جمع مال است،
- ۴- اگر بگوید اور کند دعای محرومان، مثل کلهای زندگانی او را حل میکند،
- ۵- اگر باور کند ممکن است فردا خودش یکی از محرومان جامعه باشد،
- ۶- اگر باور کند که خدا جای آنچه را انفاق میشود، پر میکند،

ص: ۳۳

۷- اگر باور کند انفاق او همچون دانه‌های است که تبدیل به خوشه‌های متعدد و صدها دانه میشود،

۸- اگر باور کند فقیر، کمک مالی او را برای قیامتش حمل میکند،

۹- اگر باور کند سیرش __دن فقرا، یک لذت معنوی و آرامش درونی به همراه دارد،

۱۰- اگر باور کند کمک ام __روز او به صورت چهره زیبایی در برزخ مونس او خواهد بود،

۱۱- اگر باور کند حل مشکل مسلمین، حل مشکل رسول خدا (صلی الله علیه و آله) است،

۱۲- اگر باور کند بیتفاوتی نس __یت به محرومان جامعه ممکن است سبب انفجار و انقلاب و از دست دادن کل اموال او شود،

۱۳- اگر به آثار و برکات و پادشاهی کمک به دیگران ایمان داش __ته باشد،

۱۴- اگر خطرات بیتفاوتی، کزاندوزی، بخل و حرص را بدانند و با تاریخ ثروتمندان بیتفاوت آشنا شود، خود را برای پرداخت خمس و زکات و انفاق و... آماده میکند.

۱۵- آنگ __ر بدانیم خدایی از ما قرض خواست __ته و فرموده است __ت: «من ذا الذی یقرض الله قرضاً حسناً» ۸۴ که خزینه‌های آس __مانها و زمین به دس __ت اوس __ت، خواهیم فهمید که هدف از این قرض در حقیقت شکوفایی روحیه سخاوت و انساندوستی در انسان است. ۸۵

۱۶- اگر ما همچون حضرت س __لیمان داراییه __ای خود را از فضل خداوند __د بدانیم و بگوییم: «هذا من فضل ربِّی» ۸۶، هرگز در پرداخت خمس و زکات مال خود بخل نمیکنیم.

۱۷- اگر ما نعمتهای خداوند را وس __یله رفاه و غفلت و سرمس __تی ندانیم، بلکه همان گونه که قرآن میفرماید: «لیلونی أ أشکر أم أ کفر» ۸۷، آنه __ا را وس __یله آزمایش خود بدانیم که آیا ب __ا بکارگیری صحیح آنها شکر عملی نعمتهای خدادادی را به جا میآوریم و یا کفران نعمت میکنیم،

۱۸- اگر همانگونه که امام رضا علیه السلام فرمود، بدانیم که خداوند مسئولیت افراد __زمینگیر را به عهده متمکنین قرار داده است،

۱۹- اگر بدانیم هستی ما و فکر و علم و قدرت و ابتکار و توفیقی که داریم، از خداوند است و حتی در کشاورزی نقش ما تنها بذرافشانی و آبیاری است، امّا جذب آب توسط زمین و شکوفایی بذر در درون آن، جذب نور و هوا، شکفتگی زمین و خروج خوشهها از خداست و به تعبیر قرآن: «أَنْتُمْ تَزْرَعُونَ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ» (۸۸) هرگز بخل نخواهیم ورزید.

۲۰- اگر بدانیم دریافتکنندگان کمکهای ما در ظاهر فقرا هستند، ولی در واقع خداوند است که صدقات را تحویّل میگیرد، «يَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ» (۸۹) به راحتی کمک میکنیم و همانگونه که در روایات آمده دست خود را نیز میبوسیم.

۲۱- اگر بدانیم بیاعتنایی به فقرا ما را به سرنوشت قارونها گرفتار میکند که خود و خانه و سرزمینهایش یک جا به زمین فرو رفتند، «فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ» (۹۰) این همه بخل در کار نخواهد بود. قارون میگفت: اموال من از خدا نیست، بلکه به وسیله علم و تخصص و ابتکار و نبوغ خودم، آن را به دست آوردهام. «إِنَّ مَا أُوتِيْتَهُ عَلِيٌّ عِلْمٌ عِنْدِي» (۹۱)

۲۲- اگر به داستان باغی که سُوخت توجه کنی، خواهیم دید که چگونه باغ کسانی که تصمیم گرفتند فقرا را از نعمتهای الهی محروم کنند، یک جا سوخت. «فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ» (۹۲)

۲۳- اگر بدانیم بیتوجهی به یتیمان ممکن است سبب یتیم شدن فرزندان خود ما شود.

۲۴- اگر بدانیم کمکهای امروز ما در مواردی دو برابر و در مواردی چند برابر و در مواردی ده برابر و در مواردی هفتصد برابر میشود و به ما برمیگردد، هرگز بخل نخواهیم کرد.

۲۵- اگر به سخن امام صادق علیه السلام ایمان داشته باشیم که فرمود: خداوند مهمتر از زکات چیزی را بر مردم سُوخت نگرفته است و بس یاری از مردم به خاطر نپرداختن آن هلاک شدهاند، «ما فرض الله على هذه الا مه شيئاً اشد عليهم من الزكاه وفيها تهلك عمتهم» (۹۳) هرگز بخل نخواهیم کرد.

۲۶- اگر بدانیم آن که ما را از فقر آینده میترساند، شیطان است:

«الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ» ۹۴، هرگز از وسوسه‌های تهدیدآمیز شیطان نمیترسیم.

۲۷- اگر بدانیم ما جانشین خدا هستیم و حیف است تنها به مادیات راضی باشیم، هرگز به مادیات دلخوش نمی‌شویم «أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ

الدُّنْيَا» ۹۵

۲۸- اگر بدانیم ریشه جمع مال، پندار باطل ابدی بودن آن است، «الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ» ۹۶، هرگز از پرداخت خمس و زکات طفره نمی‌رویم.

۲۹- اگر بدانیم هر چه بیش‌تر داشته باشیم، مسئولیت ما بیشتر است. خداوندهی که به پیامبرش کوثر و خیر کثیر می‌دهد، ب‌رای او ذبح گوسه فند را کافی نمی‌داند، بلکه باید شتر نحر نماید. ۹۷ آری کسی که بیشترین دریافت را دارد، باید کمک او نیز بیشتر باشد.

۳۰- اگر بدانیم با پرداخت زکات، س‌لام و صلوات پیامبر را دریافت می‌کنیم، به راحتی زکات خواهیم داد. خداوند به پیامبرش می‌فرماید:

زکات مردم را بگیر و بر آنها درود بفرست. ۹۸

۳۱- اگر بدانیم حضرت علی علیه‌السلام انگشتر خود را در نماز به فقیر داد و حتی صبر نکرد نماز تمامش شود و اگر بدانیم ارزش کمک به محرومان همچون بوسیدن کعبه و حجر الأسود است، هرگز آن را به دیگری واگذار نمی‌کنیم و حتماً مس‌ئولیت آن را خودمان به عهده می‌گیریم. گاهی یاران امامان از آنان می‌خواستند که حمل غذا به خانه فقرا را به آنان واگذار نمایند، ولی امامان معصوم ما نمی‌پذیرفتند.

۳۲- اگر بدانیم که دوزخیان در پاسخ بهشتیان می‌گویند: یکی از عوامل سقوط ما به دوزخ بی‌تفاوتی نسبت به فقرا بوده است، «وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمَسْكِينِ» ۹۹، نسبت به آنان احساس مسئولیت خواهیم کرد.

۳۳- اگر باور کنیم که رس‌ول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌فرمود: روزی برای شما فرا خواهد رسید که از هر کس محتاج‌تر خواهید بود، هرگز بخل نخواهیم کرد. ۱۰۰

۳۴- اگر باور کنیم این سخن خدا را که فرمود: افراد بخیل گمان مبرند که اموالشان برای آنان خیر است، بلکه برای آنها شر است، ۱۰۱

۳۵- اگر باور کنیم که قرآن می‌فرماید: آنچه نزد شماست، نابود می‌شود

و آنچه برای خدا و در راه او داده می‌شود، باقی می‌ماند، «مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ» ۱۰۲

۳۶- اگـر باور کنیم که امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند فقرا را در اموال اغنیاش ریک قرار داده است و نباید حق فقرا در غیر آنان هزینه شود، ۱۰۳

۳۷- اگر باور کنیم که خداوند از بندها ش می رسد: آیا نسبت به فرمان من بخل میکنی؟! یا مرا متهم میکنی؟ یا گمان میکنی که من از جبران آنچه انفاق کردهای عاجزم؟!، خود را برای کمک به محرومان آمادهتر خواهیم کرد. ۱۰۴

۳۸- اگر بدانیم که پرداختن زکات از گنا هانی است که سبب ندامت و حسرت میشود ۱۰۵ و لحظه مرگ، انسان از خداوند میخواهد که به دنیا برگردد و حق فقرا را بدهد، ۱۰۶

۳۹- اگر بدانیم که زکات ندادن، انسان را از مدار ایمان و اسلام خارج میکند، ۱۰۷

۴۰- اگر بدانیم که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در سایه کعبه به ابوذر فرمود: کسانی زیانکارترند که زکات نمیدهند، ۱۰۸

۴۱- اگر بدانیم هر روز هزار فرشته، ثروتمندی را که زکات نمیدهد به آتش بشارت میدهند، ۱۰۹

۴۲- اگر بدانیم رسول خدا (صلی الله علیه و آله) کسـانی را که پرداخت زکات را خسارت میندازند به انواع قهرهای الهی (باد سخت، زلزله و دگرگونی چهره) وعده داده است، ۱۱۰

۴۳- اگر بدانیم حضرت مهدی (علیه السلام) با کسانی که زکات مال خود را نمیپردازند مانند زناکارانِ همسـردار برخورد کرده و گردنشـان را میزند، ۱۱۱

۴۴- اگر بدانیم که رسول خدا (صلی الله علیه و آله) سوگند یاد کردند که پرداختن زکات خیانت به خدا و شرک است، ۱۱۲

۴۵- اگر بدانیم که خداوند نام کسانی را که زکات نمیدهند در میان نام مشرکان و کافران قرار داده است، ۱۱۳

۴۶- اگـر بدانیم که زکات از ضروریات دین و انکار آن به منزله کفر است، ۱۱۴

۴۷- اگر بدانیم که در زمان ابوبکر با گروهی که زکات نمیدادند (به نام اصحاب رده) برخورد نظامی شد، بر علیه آن افراد لشگر کشی شد و حضرت علی علیه السلام نیز در آن جبهه شرکت فرمودند، ۱۱۵

۴۸- اگر بدانیم که امام صادق (علیه السلام) فرمودند: هر کس حتی اگر مقدار کمی از زکات خود را ندهد، یهودی یا نصرانی میمیرد، ۱۱۶

۴۹- اگر بدانیم رسول خدا (صلی الله علیه وآله) میفرمود: مالی که زکات آن پرداخت نشده است، ملعون است، ملعون، ۱۱۷

۵۰- اگر بدانیم امام صادق (علیه السلام) به کسی که زکات نمیداد لقب سارق دادند، ۱۱۸

۵۱- اگر بدانیم دسـت کسـانی کـه زکات نمیدهنـد در قیامت به گردنشان بسته میشود و با سختترین کلمات مورد توبیخ فرشتگان قرار میگیرند، ۱۱۹

۵۲- اگر بدانیم و باور کنیم که رسول خدا (صلی الله علیه وآله) و اهل بیت معصومش (علیهم السلام) صحنههایی از شکنجه تاریکان زکات را در قیامت اینگونه بیـان کردهاند که مار بزرگی به گردن آنان آویخته میشود و این همان است که قرآن میفرماید: «سـیطـر وقون ما بحـلـلـوا به یوم القیامه» ۱۲۰ همان مالی که بخل شد، در قیامت طوق گردن میشود، ۱۲۱۵۳- اگر بـاور کنیم که قرآن میفرماید: روز قیامت اموال کنز شـده را داغ میکنند و بر پیشـانی و پهلو و کمر کسـانی که زکات ندادهاند میگذارند و به آنان گفته میشود: این همان چیزی است که در دنیا ذخیره کردید و حق محرومان را نپرداختید،

۵۴- اگر بـاور کنیم که نپرداختن زکات از گناهان کبیرههای است که خداوند در مقابل آن وعده عذاب داده است،

۵۵- آری اگر این باورها را داشـته باشیم، لحظهای در پرداخت حق الهی درنگ نخواهیم کرد.

۵۶- اگر بدانیم که زکات در برزخ در کنار نماز تجسم یافته و مونس انسان میشود، به راحتی آن را خواهیم پرداخت. ۱۲۲

۵۷- اگر بدانیم که با پرداخت زکات، پادشاهای چندین برابری که تعداد و عمق آن را کسی جز خدا نمیداند، دریافت خواهیم کرد، ۱۲۳ هرگز بخل نخواهیم کرد.

۵۸- اگر بدانیم که با پرداخت زکات درهای بهشت را به روی خود باز میکنیم، ۱۲۴ هرگز بخل نخواهیم کرد.

۵۹- اگر بدانیم که در قیامت از کسی که زکات مال خود را کامل میپردازد و در جای خود مصرف میکند، نمیرسند که

اموال خود را از کجا آورده‌ای، ۱۲۵ انگیزه پرداخت زکات زیاد خواهد شد.

۶۰- اگر بدانیم که پرداخت زکات در دنیا، کلید دریافت رحمت الهی در روزی است که از همه محتاج‌ترین و نیازمندی‌ترین امروز، عامل بیشترین خسارت است، ۱۲۶ لحظهای در پرداخت آن درنگ نخواهیم کرد.

۶۱- اگر بدانیم پاداش هر دانه گندم و جو و امثال آن که به قصد زکات داده میشود، قصرهایی از طلا، نقره، لؤلؤ، زبرجد، جواهر و نور است ۱۲۷، لحظهای در پرداخت آن دریغ نخواهیم کرد.

۶۲- اگر بدانیم که زکات عاشقانه کفاره گناهان است ۱۲۸، در پرداخت آن شتاب نخواهیم کرد.

۶۳- اگر بدانیم زکات‌دهنده در هر یک از آسمانهای هفتگانه به نام مقدس خوانده میشود، در آسمان اول به نام «سختی»، در آسمان دوم «جواد»، در آسمان سوم «معطی»، و در آسمانهای دیگر «مبارک»، «محفوظ»، «منصور» و «مغفور» نامیده میشود و ۱۲۹، هرگز این نامهای نیک را به آسانی از دست نخواهیم داد.

۶۴- اگر بدانیم سیر کردن فقرا، رمز سیر بودن در قیامت و سیراب کردن تشنگان، رمز سیراب شدن در قیامت و پوشاندن فقرا، رمز پوشیده بودن در رستاخیز است ۱۳۰، تا آنجا که میتوانیم با پرداخت خمس و زکات به گرسنگان و تشنگان و برهنگان خدمت خواهیم کرد.

زکات باید مانند نماز و روزه با نیت و به قصد قربت و اطاعت دستور خداوند پرداخت شود و اگر با این قصد نباشد زکات محسوب نمیشود و وظیفه، انجام نشده است. پس زکات رنگ معنوی و الهی دارد و از عبادات شمرده میشود.

زکات، موارد و مصارف معین و احکام خاصی دارد که در کتب فقهی به طور دقیق بیان شده است. برای عمل به این واجب الهی، شناخت آن موارد و مصارف و احکام لازم است.

زکات، بر دو قسم است:

یک قسم آن مالیات بدن و حیات است، که هر سال یک مرتبه در روز عید فطر پرداخت میشود و به نام زکات فطره معروف است و بر تمام کسانی که فقیر نباشند واجب است.

قسم دوم، زکات اموال است که در این نوشته به احکام آن خواهیم پرداخت.

احکام زکات در پاسخ به سئوالهای زیر بیان میشود:

الف) چه کسانی باید زکات بپردازند؟ ب) چه چیزهایی زکات دارد؟ ج) چه وقت باید زکات پرداخت؟ د) چه مقدار باید زکات پرداخت؟

ص: ۴۱

ه) موارد مصرف زکات کدام است؟

سؤال اول: چه کسانی باید زکات بپردازند؟

جواب: زکات بر کشـاورزان، باغداران، دامداران و سکهدران واجب است.

سؤال دوم: چه چیزهایی زکات دارد؟

جـواب: اموالی کـه زکات دارد و در اصطلاح فقهی به آنها متعلقات زکات گفته میشود بدین شرح است: ۱۳۲

الف) محصولات کشاورزی و باغی: (غلات: گندم، جو، خرما، کشمش) ب) دامها: (گوسفند، گاو و گاو میش، شتر) ج) سکها: طلا و نقره

پـس از بیان متعلقات زکات و پیش از پرداختن به پاسـخ سـؤال سوم، وظیفه هر یک از کسانی که زکات بر آنها واجب میشود را به طور جداگانه مشخص خواهیم کرد:

وظیفه کشاورزان و باغداران

کسـانی کـه گندم یا جو کشـت میکنند، یا درختان خرمـا و انگور دارند، چـنـانچه محصول و میوه به دسـت آمده کمتـر از ۲۰۷/۸۴۷ کیلوگرم ۱۳۳ نباشند، باید زکات آن را بپردازند و اگر از این مقدار کمتر باشد، زکات ندارد.

البته میتوانند هزینههای به دست آمدن محصول را از آن کسر کنند و زکات باقی مانده آن را بپردازند. ۱۳۴

کسر مخارج

اشاره

هزینههای به دست آمدن محصول را به طور خلاصه میتوان، مخارج کاشت، داشت و برداشت نامید.

مخارج کاشت

مانند بذر، کود، مـزد تراکتور و شـخم زدن زمین، مزد تسـطیح و

آماده س—ازی زمین، پول نهال و درخت خریداری شده، مزد بذرپاشی و نهال کاری، مخارج کانال کشی و جوی سازی و حفر چاه و قیمت وسیله‌های که برای کاش—ت همان محصول خریداری شده، مثل موتور پمپ و لوله و ...

چنان چه موتور پمپ و لوله و ... مخصوص آن محصول نباشد و در فعالیت‌های دیگر کش—اورزی یا باغداری نیز از آن استفاده می‌شود، یا در سال‌های دیگر نیز استفاده خواهد شد، تنها قیمت استهلاک مقداری که برای کشت همین محصول و برای به دست آمدن محصول همین س—ال بوده، محاسبه میشود، ولی احتیاط آن است که قیمت استهلاک دستگاه‌ها را محاسبه نکنند.

مخارج داشت

مانند مزد آبیاری، نگهبانی، سمپاشی و قیمت سم، مزد زدودن علف‌های هرز و هرس و اصلاح درختان و مزد آفتزدایی، قیمت آب خریداری ش—ده و قیمت وسائل آبرس—انی که برای همین محصول تهیه شده، همان گونه که در مخارج کاشت گفته شد.

مخارج برداشت

مانند مزد میوه‌چین، دروگر و کمباین و هزینه جدا کردن دانه از کاه، و خشک کردن خرما.

مزد کار صاحب محصول جزو مخارج به حساب نمی‌آید، یعنی نباید مزد آن چه خودش کار کرده محاسبه کند و از محصول کسر نماید و نیز کرایه زمین و وسائلی که از خودش می‌باشد محاسبه نمیشود، مثلاً صاحب محصول نمی‌تواند بگوید: اگر تراکتور اجاره می‌کردم، فلان مبلغ را می‌گرفت، و آن مبلغ را جزو مخارج این محصول به حساب آورد. ۱۳۵ دو مسأله

۱— اگر انسان، مزرعه گندم و جو را پیش از دانه بستن، خرما را پیش از سرخ شدن، و انگور را پیش از غوره شدن، خریداری کند، یا به گونه‌های

دیگر به ملکیت او درآید، مثلاً به او ببخشند یا ارث به او برسد، باید زکات آن را بپردازند، ولی اگر پس از آن باشد، زکات آنها بر او واجب نیست، بلکه بر مالک قبلی است، ولی اگر بداند مالک قبلی زکات آن را نپرداخته، مقدار زکات آن مال را مالک نمیشود. ۱۳۶

۲- آن چه از گندم و جو، پیش از خوشه بستن چیده میشود - مثلاً برای خوراک دام - یا از غوره و انگور یا خرما، پیش از چیدن تمام آنها مصرف کند، مقدار مصرف شده، زکات ندارد. هر چند احتیاط مستحب است زکات همین مقدار را نیز بپردازد، ولی اگر از انگور و خرما یا گندم و جو که زکات آن واجب شد مصرف کند، باید زکات مقدراً مصرف شده را نیز بپردازد. ۱۳۷

سؤال سوم: چه وقت باید زکات پرداخت کرد؟

جواب: زمان پرداخت زکات گندم و جو، پس از درو کردن و جدا کردن آنها از گاه است و زمان پرداختن خرما و انگور پس از چیدن آنهاست.

پس از جدا کردن زکات از اموال، لازم نیست فوراً آن را بپردازد ولی اگر به کسی که میتواند به او زکات داد دسترسی دارد، بنا بر احتیاط مستحب، ۱۳۸ نباید آن را به تأخیر بیندازد.

سؤال چهارم: چه مقدار باید زکات پرداخت کرد؟ جواب: مقدار زکات غلات بدین شرح است:

الف) اگر دیمی بوده و از باران یا نم زمین است استفاده کرده، یا از آب رودخانه و نهر و چشمه و امثال اینها که بدون هزینه و زحمت است، مشروب شده، زکات آن یک دهم است، یعنی هر ده کیلو محصول یک کیلویش زکات است.

ب) اگر با آب دس تی یا موتور پمپ یا قناتی که مخارج حفاری و لایروبی دارد آبیاری شده، زکات آن یک بیستم است.

ج) اگر به هر دو شیوه، مشروب شده است، مسأله سه صورت دارد.

بیشتر با یکی از اینها آبیاری شده، مثلاً همیشه آب موتور پمپ خورده و گاهی

هم باران باریده، زکات آن یک بیس—تم است یا بیشتر باران باریده و مثلاً یکی دو بار هم با آب چاه آبیاری ش—ده زکات آن یک دهم است.

۲- با هر دو مشروب شده، زکات نصف محصول یک دهم و زکات نصف دیگر یک بیستم است. ۱۳۹

۳- اگر از هر دو آبیاری ش—ده ولی معلوم نیست—ت کدام یک بیش—تر بوده، زکات آن یک بیستم است.

دو مسأله

۱- گندم و جو و خرما و کشمشی که زکات آن را داده‌اند، اگر چند سال هم بماند، مجدداً زکات ندارد. ۱۴۰

۲- اگر گندم و جو و خرما و کشمش که زکاتش واجب شده، خوب و ب—د دارد، بای—د زکات هر کدام از خوب و بد را از خود آن بدهند و ی—ا زکات همه را از خوب و بد بدهند، و به احتیاط واجب نمیتونند زکات همه را از جنس بد بدهند. ۱۴۱

وظیفه دامداران

اشاره

دامدارانی که گوسفند یا گاو و یا گاو میش یا شتر نگهداری میکنند، با وجود ش—رایطی که گفته میش—ود، پرداخت زکات دام بر آنها واجب میشود.

۱- یک سال مالک آنها باشند.

۲- حیوان در تمام سال بیکار باشد.

۳- حیوان در تمام سال بچرد و از علف بیابان تغذیه کند.

۴- تعداد دام به حد نصاب برسد. ۱۴۲

توضیح شرایط

الف) گذشت سال

۱- زکات دام، در صورتی واجب میشود که صاحب آن یک سال مالک آن باشد، پس اگر پیش از آن که یک سال بگذرد ۱۴۳، دام را بفروش—د، مثلاً گوسفند یا گوساله پرواری را، هفت، هشت ماه نگه میدارد و میفروش—د، یا به خرید و فروش دام اشتغال

دارد و هیچ گاه دامها را یک سال نگه نمیدارد، زکات واجب نیست، ولی اگر یازده ماه نگه داشته و در ماه دوازدهم فروخته باشد، زکات آن واجب میشود که پس از گذشت ماه دوازدهم باید پردازد.

ب) بیکار بودن

یکی از شرایط واجب شدن زکات دام آن است که حیوان در طول سال بیکار باشد، پس شتری که برای بارکشی یا گاوی که در شخم زدن زمین به کار گرفته میشود، زکات ندارد، ولی اگر در طول سال، یکی دو روز به کار گرفته شود، زکات آن واجب است. ۱۴۴

ج) حیوان در تمام سال بچرد و از علف بیابان تغذیه کند.

۲- اگر دام، گاهی در بیابان میچرد و گاهی علف دستی میخورد، یا بخشی از سال، مثلاً تابستان در بیابان میچرد و در بخش دیگری، مثلاً پاییز و زمستان علف دستی میخورد، زکات ندارد.

۳- اگر دام، در تمام سال میچرد، ولی چند روزی علف دستی بخورد، که عرفاً به آن حیوان بیابان چر بگویند، زکات دارد. (۱۴۵د) به نصاب رسیدن

نصاب دام، تعداد معینی است که اگر حیوانات موجود کمتر از آن تعداد باشد زکات ندارد، نصاب گوسفند و گاو و شتر و مقدار زکات آنها بدین شرح است.

نصاب گوسفند

اولین نصاب گوسفند، چهل رأس است و زکات آن یک گوسفند است، پس اگر تعداد گوسفندان کمتر از ۴۰ رأس باشد، زکات ندارد و نصابهای آن بدین شرح است:

ص: ۴۶

مقدار زکات

نصاب

۱ گوسفند

۴۰ گوسفند

۲ گوسفند

۱۲۱ گوسفند

۳ گوسفند

۲۰۱ گوسفند

بنابر احتیاط واجب، ۴ گوسفند

۳۰۲ گوسفند

هر صد تایی آن یک گوسفند

۴۰۰ گوسفند و بیشتر از آن

مقدرا فاصله بین دو نصاب، زکات ندارد یعنی اگر تعداد گوسفندان از یک نصاب بگذرد ولی به نصاب بعدی نرسد، زکات نصاب پایین را باید پردازد مثلاً زکات ۱۱۵ گوسفند، یک گوسفند است. ۱۴۶ نصاب شتر

شتر دوازده نصاب دارد بدین شرح:

مقدار زکات

نصاب

۱ گوسفند

۵ شتر

۲ گوسفند

۱۰ شتر

۳ گوسفند

۱۵ شتر

۴ گوسفند

۲۰ شتر

۵ گوسفند

۲۵ شتر

یک شتری که وارد سال دوم شده باشد

۲۶ شتر

یک شتری که وارد سال سوم شده باشد

۳۶ شتر

یک شتری که وارد سال چهارم شده باشد

۴۶ شتر

یک شتری که وارد سال پنجم شده باشد

۶۱ شتر

دو شتری که وارد سال سوم شده باشد

۷۶ شتر

دو شتری که وارد سال چهارم شده باشد

۹۱ شتر

برای هر چهل شتر، یک شتری که وارد سال سوم شده باشد

۱۲۱ شتر و بیشتر از آن

ص: ۴۷

نصاب گاو

نصابهای گاو بدین شرح است. ۱۴۷

مقدار زکات

نصاب

یک گوساله که یک سال آن تمام شده و وارد سال دوم شده باشد

۳۰ گاو

یک گوساله ماده‌ای که وارد سال سوم شده باشد

۴۰ گاو

دو گوساله

۶۰ گاو

برای هر ۳۰ تا یک گوساله دو ساله و هر ۴۰ تا یک گوساله سه ساله

بیشتر از ۶۰ گاو

در این بخش نیز پاسخ سؤال سوم و چهارم مشخص شد و سؤال پنجم نیز چون مربوط به تمام متعلقات زکات است در پایان می‌آوردیم.

چند مسأله

۱- اگر حیوانها سالم هستند، حیوان ناقص و مریض به عنوان زکات آنها کافی نیست و نیز اگر حیوانها همه جوانند، حیوان پیر و فرتوت کافی نیست، ولی اگر همه آنها همان گونه باشند اشکال ندارد. ۱۴۸

۲- در زکات، نر یا ماده بودن حیوان شرط نیست بنا بر این می‌تواند زکات حیوانهای نر را از جنس ماده بدهد هر چند همه آنها نر نباشند یا از جنس ماده بدهد، هر چند همه آنها ماده نباشند. ۱۴۹

۳- زکات گوساله‌فندان را میتوان از جنس بز یا میش بدهد و لازم نیست زکات گوسفندانی را که مثلاً همه قوچ و میش هستند، حتماً از همان جنس بدهد.

وظیفه سکه داران

از آن جا که امروزه سکه طلا و نقره، چندان رواج ندارد و کمتر کسی است که زکات سکه بر او واجب شود
لذا به پاسخ تمام سئوالها نمیپردازیم و تنها به شرایط وجوب زکات سکه و نصاب و مقدار زکات آن میپردازیم.

۱ کس انی که طلا و نقره دارند باشـرابط زیر زکات آن واجب

است:

- به نصاب لازم برسد.

- یک سال بر آن بگذرد.

- مسکوک باشد. ۱۵۰

توضیح شرایط

۱ - نصاب طلا ۱۵ مثقال و نصاب نقره ۱۰۵ مثقال است و اگر از این مقدار کمتر باشد زکات ندارد. ۱۵۱

۲ - اگر یازده ماه سکهها را نگه داشته باشد زکات آن واجب میشود که در پایان ماه دوازدهم باید پردازد ولی اگر پیش از ماه یازدهم تعدادی از آنها را بفروشد یا بیخشد که وزن مجموع باقی مانده آنها کمتر از نصاب باشد، زکات واجب نیست. ۱۵۲

۳ - طلا و نقره در صورتی که به صورت سکه رایج ۱۵۳ باشد، زکات دارد ولی طلای شمش یا زیور آلات، زکات ندارد. ۱۵۴

مقدار زکات

۱ - مقدر زکات طلا و نقره، همیشه یک چهارم است، یعنی وقتی از نصاب گفته شد کمتر نباشد یک چهارم آن به عنوان زکات باید پرداخت شود. ۱۵۵

۲ - اگر زکات طلا و نقره را پردازد و تا سال دیگر آنها را نگه داشته باشد و از نصاب کمتر نباشد مجدداً باید زکات آن را پردازد و هم چنین در سالهای آینده. ۱۵۶

مصارف زکات

سؤال پنجم: مصرف زکات کدام است؟

جواب: مصرف زکات در هشت جا است که میتوان آن را در تمام یا برخی از این موارد مصرف کرد. مصارف هشت گانه زکات در آیه ۶۰ سوره توبه بدین صورت آمده است:

«إِنَّ مَاءَ الصَّدَقَاتِ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ وَ الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَ الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَ فِي الرِّقَابِ وَ الْغَارِمِينَ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ ابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَ

ترجمه: «زکات مخصوص فقراء و مساکین و کارکنانی است که برای (جمعآوری) آن کار میکنند، و کسانی که برای جلب محبتشان اقدام میشود، و برای (آزادی) بردگان، و بدهکاران، و در راه (تقویت آئین) خدا، و واماندگان در راه، این یک فریضه (مهم) الهی است و خداوند دانا و حکیم است.»

توضیح مصارف زکات

۱- فقیران: کسی که درآمدی ندارند، یا درآمد آنها مخارجش را کفاف نمیدهد.

۲- مسکینان، آنان که به کلی درمانده و بینوایند.

۳- کسانی که از طرف امام (ع) یا نایب او مأمور جمعآوری و نگهداری و توزیع زکاتند. (عاملین)

۴- برای الفت دادن دلها به اس-لام و مسلمانان، مانند غیر مسلمانانی که اگر به آنها کمکی بشود، به دین اس-لام میگردند، یا در جنگ به مسلمانان کمک میکنند. (مولفه قلوبهم)

۵- خریداری بردهها و آزاد کردن آنان. (فی الرقاب)

۶- بدهکارانی که نمیتوانند قرض خود را بدهند. (غارمین)

۷- در راه خدا، یعنی در کارهایی که نفع آن به عموم میرسد و مورد رضایت خداست، مانند ساختن جاده، پل، مسجد. (فی سبیل الله)

۸- مس-افری که در سفر درمانده است، و خرج برگشت به وطن را ندارد، هرچند در وطن خود فقیر نباشد. (ابن السبیل) ۱۵۷

احکام مصرف زکات

۱- کسی که زکات دریافت میکند باید دارای این شرایط باشد:

- شیعه دوازده امامی باشد. ۱۵۸

- واجب النفقه زکات دهنده نباشد، مانند همسر و فرزند.

- اگر زکات دهنده سید نیست، زکات گیرنده نیز سید نباشد.

- زکات را در معصیت مصرف نکند.

- و بنا بر احتیاط واجب، آشکارا معصیت کبیره نکند. ۱۵۹

ص: ۵۰

۲- اگر پسر به کتابهای علمی دین احتیاج داشته باشد، پدر میتواند برای خریدن آن کتابها به او زکات بدهد. ۱۶۰

۳- پدر میتواند به پسرش زکات بدهد که برای خود زن بگیرد. ۱۶۱

۴- کسی که مشغول به تحصیل علم است و اگر تحصیل نکند میتواند برای معاش خود کسب کند، چنانچه تحصیل آن علم، واجب یا مسئوب باشد، میتواند به او زکات داد و اگر تحصیل آن علم، واجب یا مستحب نباشد، زکات دادن به او اشکال دارد. ۱۶۲

۵- به کسی که معلوم نیست سید است یا نه، میتوان زکات داد. ۱۶۳

۶- لازم نیست زکات هر یک از اموال، از همان مال پرداخت شود بلکه میتواند قیمت آن را پردازد. ۱۶۴

۷- به کسی که بدهکار است و نمیتواند بدهی خود را بدهد، اگر چه مخارج او بر انسان واجب باشد میتوان زکات داد. ۱۶۵

۸- کسی که باید زکات بدهد، اگر از فقیری طلبکار باشد، میتواند طلبی را که از او دارد بابت زکات حساب کند، و از او نگیرد. ۱۶۶

۹- کسی که بدهکار است و نمیتواند بدهی خود را پردازد، اگر چه فقیر نباشد، انسان میتواند طلبی که از او دارد بابت زکات حساب کند. ۱۶۷

۱۰- چیزی را که انسان بابت زکات به فقیری میدهد لازم نیست به او بگوید زکات است بلکه اگر فقیر خجالت بکشد، مستحب است به طوری که دروغ نشود، به اسم هدیه و پیشکش به او بدهد ولی باید در نیت خود قصد پرداخت زکات داشته باشد. ۱۶۸

۱۱- پس از جدا کردن زکات، لازم نیست فوراً آن را به مستحق بدهد ولی اگر به کسی که میشود زکات داد دسترسی دارد، احتیاط مستحب آن است که دادن زکات را تأخیر نیندازد. ۱۶۹

۱۲- انسان نمیتواند زکاتی که از مال خود جدا کرده برای خودش بردارد و چیز دیگری به جای آن بگذارد. ۱۷۰

۱۳- اگر زکات را از مال خود کنار بگذارد، میتواند در بقیه آن تصرف کند و اگر قیمت آن را کنار بگذارد (نه از خود آن) میتواند در تمام آن مال تصرف کند. ۱۷۱

۱۴- اگر زکات قبل از پرداخت تلف شود:

الف) اگر پرداخت آن ممکن نبوده: ضامن نیست و پرداختن عوض آن واجب نمیباشد.

ب) اگر پرداخت آن ممکن بوده:

۱- در پرداخت یا حفظ آن کوتاهی نکرده‌است: ضامن نیست

۲- در پرداخت یا حفظ آن کوتاهی کرده‌است: ضامن است. ۱۷۲

۱۵- اگر پی‌ش از آن که زکات بر او واجب شد و مثلاً پیش از دانه بس تن گندم و جو، چیزی بابت زکات به فقیر بدهد، زکات حسـاب نمیشود. ۱۷۳ ولی بعد از آن که زکات بر او واجب شد، اگر چیزی را که به فقیر داده از بین نرفته و موجود است و آن فرد هنوز هم فقیر است، میتواند چیزی را که به او داده بابت زکات حساب کند. ۱۷۴

۱۶- اگر شخصی که از دنیا رفته و زکات بدهکار باشد، بر ورثه او واجب است، زکات اموال او را پردازند و چنانچه قرض داشته باشد و زکات نیز بدهکار باشد باید اول زکات را از مالی که زکات آن واجب شده بدهند، بعد قرض او را ادا کنند. ۱۷۵

مستحبات پرداخت زکات

۱- خویشان ۱۷۶ خود را بر دیگران

- و اهل عمل و کمال را بر غیر آنان

- و کسانی را که گدایی نمیکنند بر گدایان مقدم دارد.

۲- زکات دامها را به فقرای آبرومند بدهد.

۳- زکات را آشکارا و صدقه مستحبی را پنهانی پردازد. ۱۷۷

ص: ۵۲

حضرت علی علیه السلام در نامه بیست و پنجم نهجالبلاغه دستوراتی را به دسـت ان در کاران دریافت زکات بیان فرمـوده اند که چون آن دسـت تورات، امروز نیز برای همه کسـانی که از طرف دولت اسلامی برای انجام مأموریتی به سراغ مردم میروند مفید است، آن نامه را نقل و ترجمه میکنم. امید اسـت که شما نیز در هنگام دریافت زکات بر طبق این نامه عمل نمایید و موجبات خشنودی خدا و هم خلق خدا را فراهم نمایید:

- ۱- انگیزه تو برای گرفتن زکات، انجام فرمان خداوند یکتا باشـد، نه امر دیگر. « انطلق علی تقوی الله و حده لا شریک له »
- ۲- هیچ مسـلمانی را مترسـان. (فکر نکن چون تو مأمور حکومت هسـتی باید مردم از تو حساب ببرند و تو متکبرانه و با ژست بر آنان وارد شوی). «ولا ترّوعن مسلماً»
- ۳- در صـورت کراهت مردم، حق نداری وارد زمین و مزرعه و باغ آنان شوی. «ولا تجتازن علیه کارها»
- ۴- بیـش از حق خدا از آنان نگیر. «ولا تأخذن منه أكثر من حـق الله فی مالیه»
- ۵- هر گاه بر قبیلهای وارد شدی، به منزل مردم نزو بلکه کنار چشمه آبی فرود آی. « فإذا قدمت علی الحـری فانزل بمائهم من غیر أن تخالط

(مهمان شـدن کارمندان آفاتی دارد، از جمله ممکن است به خاطر پذیرایی، قلب کارمند جذب صاحبخانه شود و در گرفتن حق خدا از او سهلانگاری کند و ممکن است مردم میزبان را واسطه قرار دهند تا کمتر بگیرد، یا ممکن است میزبان در قبيله خود افتخار و از میزبانی خود سوءاستفاده کند.)

۶- با آرامش و وقار بر مردم وارد شو. (بوق و کاروان و اسکورت و هیأت همراه لازم نیست). «ثُمَّ امْضِ إِلَيْهِمْ بِالسَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ»

۷- تو بر مردم وارد شـو و بر آنان سـلام کن، (نه انتظار سلام از مردم داشـته باش و نه انتظار اینکه مردم گرد تو جمع شوند). «تقوم بينهم فتسّ لم عليهم»

۸- از احترام به مردم فروگذار مکن. «ولا تخدجِ بالثّ جي ه لهم»

۹- در گرفتن زکات، خدا محوری را فراموش مکن و به مردم بگو: شما بنده خدا هستید، «عباد الله» و من فرستاده و مأمور خدا هستم «أرسلني إليكم ولي الله وخليفته» و سهمی که میدهید حق خداست. «لاخذ منكم حق الله في أموالكم»

۱۰- در گرفتن زکات از مردم پیشداوری نکن، بلکه از خود مردم سـؤال کن که آیا در مال شما حق خدا هست یا نه؟ اگر هست، حق خـدا را به ولی خدا بدهید. «فهل لله في أموالكم من حق فتؤدوه إلى وليّ ه؟»

۱۱- به مردم اعتماد کن و اگر کسی گفت حق خدا در مال من نیست، گفتـارش را بپذیر و دوباره به او مراجعه نکـن. «فإن قال قائل: لا، فلا تراجعّه»

۱۲- چون کسی که زکات میدهد به تو لطف میکند، «وإن أنعم لك منعم» همراه او حرکت کن «فأنطلق معه» و در مسیر راه او را مترسان، تهدید مکن و سخت نگیر. «من غير أن تخيفه أو توعدّه أو تعسفه أو ترهقه»

۱۳- هر چه از طلا و نقره داد بگی و چانه زن، «فخذ ما أعطاك» اگر شتر و گوسفند دارد چون سهم او بیش از سهم زکات است، بدون اجازه او وارد بر آنها مشـو. «فإن كان له ماشية أو إبل فلا تدخلها إلا»

يَاذُنَهُ، فَإِنَّ أَكْثَرَهَا لَهُ»

۱۴- هنگامی که وارد آغل شـدی، سـختگیری نکن و صاحبش را مرنجان. «فَإِذَا أُتِيَتْهَا فَلَا تَدْخُلْ عَلَيْهَا دَخُولَ مَتَسِّ لَطٍ عَلَيْهِ وَلَا عَنِيْفٍ بِهِ، وَلَا تَسْوَأَنَّ صَاحِبَهَا فِيهَا»

۱۵- حیوانـات را رَم نده و آرامش آنها را نگیر. «وَلَا تَنْ فَرِّنْ بِهِمَهُ وَلَا تَفْرَعَنَّ هَا»

۱۶- در تمام مراحل حال مردم را مراعات کن. گله و دام را دو بخش کن. هـر بخش را صاحبش اراده کرد، بردارد و شـما بخش دیگر را انتخاب کن. بار دوم بخشی که سهم تو است به دو قسمت تقسیم کن، باز هم هر قسمت را که او خواست بردارد آزاد است و این کار را آن قدر تکرار کن تا سهم زکات در آخرین تقسیم تو روشن شود.

۱۷- پشیمانی مردم را در انتخاب بخشی که برداشته است، بپذیر. «فَإِنَّ اسْتِقَالَكَ فَأَقِلَّهُ»

۱۸- حیـوان پیـر و از کار افتاده، دسـت و پا شکسـته و عییدار را مگیر. ۱۷۹ «وَلَا تَأْخُذْ عَوْدًا، وَلَا هَرْمَةً، وَلَا مَكْسُورَةً، وَلَا مَهْلُوسَةً، وَلَا ذَاتَ عَوَارٍ»

۱۹- سـهم خدا را به کسـی بسپار که به دین و دلسوزی او نسبت به مال مسـلمین اطمینان داری. «وَلَا تَأْمَنْ بِهَا عَلَيْهَا إِلَّا مَنْ تَثِقَ بِدِينِهِ رَافِقًا بِمَالِ الْمُسْلِمِينَ»

۲۰- سهمی که جمعآوری شده باید به دست ولی مسلمین برسد و او آن را میان فقرا تقسیم کند و کسی که حیوانات زکاتی نزد ما میآورد، باید شخصی مهربان و درستکار باشد، درشتی نکند، آنها را به سختی نراند و خسته نکند. «وَلَا تَوُكِّلْ بِهَا إِلَّا نَاصِحًا شَفِيقًا وَأَمِينًا حَفِيزًا، غَيْرَ مَعْنٍ فِي وَلَا مَجْحِفٍ، وَلَا مُلْغَبٍ وَلَا مُتَعَبٍ»

۲۱- شـتری که به عنوان زکات گرفته میشود از بچهایش جدا نشود.

«أَلَّا يَحُولَ بَيْنَ نَاقِهِ وَبَيْنَ فَصِيلِهَا»

۲۲- تمام شیر آن را ندوش و مقداری از شیر برای بچهایش در پستان باقی بگذار. «وَلَا يُمْصِرْ لِبَنِيهَا فَيْضٌ رِ ذَلِكِ بَوْلِدِهَا»

۲۳- با سوار شدن بر حیواناتی که به عنوان زکات گرفته شدهاند، آنها را خسته نکن. «وَلَا يَجْهَدَنَّ هَا رِ كَوْبًا»

۲۴- در دوشیدن ش—یر و سوار شدن، عدالت را میان شتران مراعات کن. (مبادا یک شتر را یک ساعت سوار شوی و یک شتر را دو ساعت)

«وَلْيَعْدِلْ بَيْنَ صَوَابَاتِهَا»

۲۵- اگر حیوانی در مس—یر راه خسته ش—د، باید به او استراحت داد.

«وَلْيَرْفُ عَلىَ اللَّاعِبِ»، حیوانی را که پایش س—ائیده شده و حیوانی که ب—ه خاطر درد لنگان و کج می‌رود، با آرامش براند. «وَلَيْسَ تَأْنٍ بِالنَّ قَبِ وَ الظَّالِعِ»، در مس—یری که حیوانات زکاتی را میبری اگر به محل‌های آب رس—یدی، آنها را وارد کن. «وَلْيُورِذْهَا مَا تَمَّ ر بهِ مِنَ الغَدْرِ»، مس—یر حیوانات را از جاّ‌های سرس—بزه مناطق بیگی—اه تبدیل نکن. «وَلَا يَعْذِلُ بِهَا عَنْ نَبْتِ الْأَرْضِ إِلَى جِوَادِ الطَّرِيقِ»، به حیوانی که خسته شد استراحت ده. «وَلْيُرِّ وَحَهَا فِي السَّاعَاتِ»، و چون به آب و گیاه رسیدند به آنها مهلت بهره‌گیری ده. «وَلْيَمْهَلْهَا عِنْدَ النَّ طَافِ وَالْأَعْشَابِ».

همه این دس—تورات برای آن اس—ت که حیواناتی که سهم فقرا است فربه و پرمغز نزد ما جمع ش—ود و ما آنها را طبق کتاب خدا و س—نت پیامبر صلی الله علیه و آله تقس—یم کنیم، البته مراعات این دستورات در مأموریتی که داری پاداش تو را بزرگتر و رشد معنوی تو را ان شاء الله بیشتر مینماید.

در این چند سطر نه‌جالبلاغه، این همه دستور برای انجام یک مأموریت، نشان‌دهنده جامعیت و دقت و لطافت اسلام است.

راستی اگر همین یک نامه را برای اهل توحید بخوانیم، خدامحوری آن هم—ه را جذب می‌کند. اگر برای حقوق‌دانان و کس—انی که دم از بشردوس—تی میزنند بخوانیم، باید در برابر این نامه سجده کنند. اگر ب—رای طرفداران حق—وق حیوانات بخوانیم، از ادعاهای خود دس—ت بر میدارند. زی—را در این نامه، هم خداوند محور همه چیز اس—ت و هم به مردم در عالیت‌ترین سطح، احترام گذاشته شده است و هم حق حیوانات مراعات شده.

محوریت خدا در کلماتی از قبیل: تقوی الله، عباد الله، ولی الله، حق الله، کتاب الله، سنه رسول الله، امر الله، ان شاء الله، به چشم می‌خورد.

احترام به مردم در جملاتی از قبیل:

۱- نترساندن مردم. «وَلَا تَرَوْعَ نِ مِثْلَمَا»

۲- عدم مزاحمت برای مردم در منزل و باغ و مزرعه. «فانزلُ بمائهمُ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَخَالِطَ أَيْبَاتَهُمْ»

۳- حضور در میان مردم. «تقوم بینهم»

۴- سلام بر مردم. «فتسَّ لم عليهم»

۵- پرسش از مردم. «فهل لله في أموالكم»

۶- اعتماد به مردم. «فإن قال قائل: لا، فلا تراجع»

۷- نرمی با مردم. «من غير أن تخيفه أو توعده أو تعسفه أو ترهقه»

۸- آزار ندادن مردم. «ولا تسوءن أصحابها»

۹- آزادی دادن به مردم. «ثم خي زه»

۱۰- پذیرش عذر مردم. «فإن استقالك فأقله»

۱۱- اجازه گرفتن از مردم. «لا تدخلها إلا بإذنه»

به چشم میخورد. در این نامه مراعات حقوق حیوانات در عالیتین سطح مطرح است، حیوان را نترسان، تمام شیرش را مدوش، آن را از فرزندش جدا مکن، خسته مکن، به خستهها رفاه بده، در جاده خشک حرکت مده، در بهرهگیری عدالت داشته باش و امثال آن...

بعد از نگاهی گذرا که به نامه حضرت علی علیه السلام به کارگزاران و دستاندرکاران حکومت برای گرفتن زکات داشتیم، به چند حدیث دیگر نیز توجه کنیم:

امام صادق علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه وآله نقل میکند که فرمود: در گرفتن زکات، خشونت، قهر، کتک، سختگیری، تحمیل بیش از طاقت ممنوع است ۱۸۰ و در حدیث دیگر از اینکه مردم را وادار به سوگند کنیم که زکات دادهاند، نهی فرمود. ۱۸۱

اگر برخورد ما اسـلامی باشـد (و همانگونه که در نامه ۲۵ گذشت) مردم بدانند که حاکم اسلامی به خاطر وظیفه الهی به سراغ مردم رفته یا افرادی را برای گرفتن زکات اعزام میکند، انگیزه او سیر کردن فقرا اسـت، راه و روش او کتاب خدا و سـنت پیامبر صلی الله علیه وآله اسـت، تمام مردم (جز افراد لجوج و مریض) با آغوش باز این حکم اسلام را خواهند پذیرفت.

اگر مردم از نحوه جمعآوری و تقسیم آگاه باشند، به پرداخت زکات گرایش بیشتری خواهند داشـت. در زمان رسول

خدا صلی الله علیه

ص: ۵۷

وآله زکات در مسـجد جمعآوری میشد و شخص پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله آنها را تقسیم میفرمود. ۱۸۲ و بر پرداختکننده صلوات و درود میفرستاد ۱۸۳ و صلوات او برای آنان آرامبخش بود و سنگینی گذشت از مال را از دوش آنان برطرف میکرد.

اول کسی که زکات خود را نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله آوردش خصی به نام ابو اوفی بود. حضـرت زکات او را گرفت و فرمود:

«الله صـم صـل علی ابي اوفی و آل ابي اوفی و خداوند! برای اوفی و خاندان او درود بفرست.

اگر هنگام گرفتن زکات، دهنده آن را آزاد بگذاریم که اگر خواست جنس بدهد و اگر نخواست قیمت آن را پرداخت نماید، این آزادی نیز نوعی تشویق عملی است. ۱۸۴ توافق عادلانه

یکی از مسائلی که پرداخت زکات را برای مردم آسانتر میکند، توافق گیرنده با پرداخت کننده است. در حدیث میخوانیم: اگر گیرنده زکات آن حیوانی را که مشمول زکات است نیافت، میتواند با دهنده زکات توافقی عادلانه داشته باشد، یا شتر بزرگتری بردارد و ارزش اضافه آن را به صاحبش بپردازد و یا حیوان کوچکتری بردارد و صاحبش مبلغی که ما به التفاوت است همراه شتر به گیرنده زکات رد کند. ۱۸۵ تسهیلات در گرفتن زکات

برای تشویق مردم باید ما به سراغ آنان برویم، مثلاً وسیله حمل و نقل گندم و جو و... را به سر زمین ببریم، زیرا تهیه وسیله و حمل محصول برای دولت آسان و برای مردم مشکل است.

از امام صادق علیه السلام پرسیدند: آیا ما مردم را جمع کنیم و زکات مالشان را بگیریم یا اینکه به سراغ مردم برویم؟ فرمود: شما به سراغ آنان بروید. ۱۸۶

چگونگی پرداخت زکات

آیا بهتر است زکات را مردم با دست خود و مستقیماً به فقرا بدهند یا از طریق حکومت اسلامی و حاکم پرداخت شود؟ ۱۸۷

شاید از آیات و روایات بتوان استفاده کرد که اصل و قانون آن است که زکات از طریق حاکم اسلامی جمع آوری و تقسیم شود زیرا:

۱- خداوند پیامبرش را مأمور گرفتن زکات کرده است، «خَذُّ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً» ۱۸۸ اگر گرفتن رسـول خدا واجب است، پس پرداخت مردم به پیامبر نیز واجب میباشد.

در حدیثی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «أَمَرْتُ أَنْ أَخَذَ الصَّدَقَ مِنْ أَغْنِيَاءِكُمْ فَأَرْزُقُوا مِنْهُمُ الْفُقَرَاءَ» ۱۸۹ من مأمورم که از اغنیا زکات بگیرم و به فقرا بدهم. پس از پیامبر اسلام نیز امامان معصوم علیهم السلام مسئول این بوده‌اند.

شخصی میگوید: از امام رضا علیه السلام پرسیدم که زکات فطره برای کیست؟ حضرت فرمود: برای امام است، گفتم این خبر را نقل کنم؟ فرمود: بله ۱۹۰

۲- پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله برای زکات، کارگزارانی تعیین کرده بود که در قرآن از آنان به نام عاملین یاد شده است، این افراد از طرف حضرت مسئول جمع‌آوری زکات بودند. ۱۹۱ از جمله: شخصی به نام رافع را به سوی قبیله جهینه، بسر را به سوی قبیله بنی کعب، ولید

بن عقبه را به سوی قبیله بنی المصطلق و مردی از بنی سعد را به سوی قبیله بنی سعد فرستاد. ۱۹۲

۳- حضرت علی علیه السلام نیز افرادی را برای جمعآوری زکات میفرستاد و در نهج البلاغه حدود ۲۰ دستور برای شیوه برخورد آنان با مردم بیان شده است. ۱۹۳

۴- در قرآن میخوانی: بعضی از منافقان به نحوه تقسیم زکات پیامبر صلی الله علیه و آله اعتراض می کردند و نمیگذاشتند، اگر جمعآوری و تقسیم زکات مربوط به پیامبر نبود، دلیلی برای تحویل این همه نیش نبی بود. بگذریم که قرآن میفرماید: «و منهم من یلمزک فی الصدقاتِ فإن أعطوا منها رضوا» (۱۹۴) انتقاد و سرزنش این منافقان برخاسته از عقده و منافع شخصی آنهاست و هرگاه کمی از زکات به آنها داده شود، دیگر انتقاد نمیکنند.

۵- سبب اصلی از زکات برای جذب دلها اختصاص داده شد است.

«المؤل فیه قلوبهم»

رسول خدا صلی الله علیه و آله برای جذب رؤسای قبائل چیزهایی به آنها میداد و شکی نیست که رئیس قبیله جذب افراد عادی نمیشود، ولی جذب رئیس حکومت میشود. پس باید زکات نزد حاکم اسلامی جمعآوری و با نظارت او تقسیم شود تا بتوان افرادی را به اسبب جذب نمود.

۶- در روایات برای حاکم اسلامی وظایفی تعیین شده است، از جمله اینکه بدهی بدهکاران را بپردازد. «فعلی الإمام أن یعطیه» (۱۹۵)

و در بعضی روایات میخوانیم که حاکم باید بخششهایی داشته باشد.

«فعلی الإمام أن یعطیه» (۱۹۶)

بنابراین مکتبی که برای امام و حاکم اسلامی هزینه تعیین میکند باید منبع درآمد هم معین نماید. پس زکات باید در دست حاکم اسلامی باشد.

۷- در روایات میخوانی: پنهان کردن زکات از امام، نشانه نفاق است. ۱۹۷

اگر پنهان کردن زکات نشانه نفاق است، پس باید زکات نزد امام المسلمین جمعآوری و توسط او تقسیم شود.

۸- در صدر اسـلام افرادی کارشناس و متخصص در تخمین مبلغ زکات بودند و از طرف رسول خدا صلی الله علیه و آله و حضرت علی علیه السـلام به مناطق اعزام میشدند. اگر پرداخت زکات از وظائف فردی باشد و از وظائف رسمی نظام اسلامی نباشد، نیازی به فرستادن گروه تخمین و ارزیابی از طرف حکومت نبود.

۹- حضرت علی علیه السـلام به مخنف بن قیس که مسئول زکات بود، فرمود: «لیس له أن ینزل بلادنا و یؤدی صدقه ماله إلی عدونا» هر کس از پیروان ما که زکات مال خود را به کارگزاران شام پرداخت کند، درسـت نیست، زیرا نیروی سواره و پیاده ما از او حمایت کرده است و سزاوار نیسـت که افرادی از خدمات ما بهره‌مند شوند، ولی زکات اموالشان را به دشمنان ما بدهند. ۱۹۸

از این حدیث معلوم میشود که زکات بودجه حکومت است و باید به حاکم داده شود تا امانت منطقه را با تدبیر، تأمین کند.

۱۰- حضرت علی علیه السـلام در نامه‌های ۵۲، ۲۶ و ۶۷ به مسئول زکات سفارشات می‌کند که نشان میدهد باید اختیار زکات به دست حاکم اسلامی باشد، نمونه آن، این که میفرماید:

زکات را به حاکم اسلامی برسانند تا او تقسیم نماید.

زکات را فوری نزد ما آورید، تا بر طبق کتاب خدا و سنت پیامبرش تقسیم کنیم.

حضرت علی علیه السلام به مأمور خود میگوید: «أرسلنی إلیکم ولی الله و خلیفته، لآخـذ منکم حـق الله فی أموالکم، فهل لله فی أموالکم من حق فتوّ دوه إلی ولیّ؟» ۱۹۹ به مردم بگو! ای بندگان خدا، ولیّ خدا مرا نزد شما فرستاده است تا حق خدا را که در اموال شماست بگیرم، پس آیا برای خداوند در اموال شما حقی هست تا آن را به ولیّ خدا برسانم؟ به همین دلیل ابوبکر با گروهی که زکات نمیدادند برخورد نظامی کرد و در تاریخ نام آن گروه به اصحاب رده معروف شده است.

۱۱- دلیـل پرداخت زکات حل مشـکلات فقراست و اگر قدرت حکومت نباشـد، بسـیاری از مردم زکات نمیدهنـد و فقرا در فقر میسـوزند. بنابراین باید حاکم اسلامی در مسأله زکات نقش فعال و قهار داشته باشد.

۱۲- اگر قرار باشد هر کس با دست خود زکات مال خود را به افراد مستحق بدهد و نظارت حاکم اسلامی در کار نباشد، افراد زیادی سوء استفاده کرده و از چند نفر زکات میگیرند.

۱۳- در تأمیـن زندگی فقرا از طریق حکومت، ذلت و خواری و تحقیر نیست. ولی اگر فقیر به طور مستقیم از دست افراد کمک بگیرد، احساس حقارت میکند. بنابراین برای حفظ کرامت و آبرو و شخصیت فقرا باید زکات نزد حاکم عادل اسلامی جمعآوری و تقسیم شود.

۱۴- امام خمینی (ره) در تحریر الوسـیله مینویسـد: بهتر است که زکات را در زمان غیبت حضرت مهدی علیه السلام به فقیه و حاکم اسـلامی بدهند. زیرا او به محل مصرف آن آگاهتر است و اگر فقیه و حاکم اسلامی بنابر مصلحت اسـلام یا مسلمانان حکم کند که مردم زکات مال خود را به او بپردازند، پیروی از وی هر چند که از او تقلید نکنند، واجب است. ۲۰۰

سؤال: با این همه دلائل، چرا گروهی از بزرگان فقها بر این عقیده‌اند که مردم خودشان زکات مالشان را بپردازند؟

پاسـخ: شاید دلیل این بزرگان حدیثی باشد که میفرماید: «فَأَخْرِجْهَا مِنْ مَالِكَ ... ثُمَّ أَعْطِهَا كَيْفَ شِئْتَ» ۲۰۱ زکات را از مال خود خارج کن و هرگونه مصلحت میدانی خرج کن.

البته ممکن است این روایات در زمان تقیّه صادر شده باشد که دست امامان معصومعلیهم السلام در آن هنگام بسـتته بوده است و قدرتی برای جمعآوری زکات نداشتند و اگر اموالی را جمعآوری و تقسیم میکردند، کینه و حسـادت حاکمان ستمگر را برمیانگیختند و برای طرفداران وفاداری که برای رسـاندن زکات به آن بزرگواران مراجعت میکردند، ایجاد زحمت میکردند. به همین دلیل امامان معصومعلیهم السلام برای حفظ جان طرفداران خود، دستور میدادند که هر کس زکات مالش را خودش بدهد و هر کس به شما زکات داد، بگیرید و هر کس نداد کاری به او نداشته باشید.

ناگفته پیداست که اکثر مراجع تقلید (حفظهم الله) به پرداختکنندگان، اجازه پرداخت زکات را میدهند.

کمیته امداد امام خمینی (ره)، به منظور حسن عملیات اجرایی و حفظ اعتماد مردم، فعالیتها و سیاستهای اجرایی و فرهنگ سازی خود را نظام مند نموده تا پاسخگویی سئوالات و نیازهای اولیه متولیان جمع آوری در استانها باشد.

به همین منظور برخی از این ضوابط و مقرراتی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم به شما عاملین محترم مربوط می باشد آورده شده تا بتوانید به کمک آنها با سهولت بیشتری اقدام به جمع آوری زکات نمایید.

نحوه محاسبه زکات

۱- میزان هزینه ای که یک کشاورز در بدست آمدن محصول متحمل می شود را در چهار مرحله: آماده سـازی زمین، کاشـت، داشت و برداشت محاسبه می کنیم. ۲۰۲

۲- بـا در نظر گرفتن میزان محصول بدسـت آمده و قیمت مصوب هر کیلوگرم محصول (جو یا گندم)، درآمد کل کشاورز را از برداشت محصول محاسبه می کنیم.

۳- آن دسته از کشاورزانی که در کشت محصول متحمل ضرر شده اند مسلماً زکات مشمول آنها نخواهد شد، برای شناسایی این گروه میزان سود حاصل از کشت محصول را با استفاده از روش زیر بدست می آوریم:

(میزان هزینه حاصل از کشت محصول) - (میزان درآمد حاصل از کشت محصول) = میزان سود

۴- با در نظر گرفتن آن دس... ته از افرادی که سود محصول آنها مثبت ش... ده است و میزان محصول آنها بیشتر از ۸۷۴ کیلوگرم است، میزان زکات را به تفکیک برای محصولات گندم و جو در دو وضعیت دیم و آبی محاسبه می کنیم. (یک دهم محصول دیم و یک بیستم محصول آبی).

۵- برآورد درصد افرادی که به آنها زکات تعلق می گیرد هم نسبت به کل نمونه آماری و هم نسبت به تعداد کشاورزان گروه نمونه ای (گروه گندمکار آبی و دیم و جو کار آبی و دیم) نیز محاسبه می شود.

۶- برای برآورد میزان زکات محصولات گندم و جو هر ساله بر اساس آمار و ارقام وزارت جهاد کشاورزی محاسبه می کنیم.

تبصره: احکام مد نظر برای فقه اهل تشیع می باشد اما بر اساس شرایط منطقه ای و مذاهب اهل تسنن موارد فقهی در ضمائم قید شده استفرایند محاسبات میزان زکات:

به طور کلی روند محاسبه میزان زکات برای کشاورزی بصورت زیر می باشد.

$$Z = \sum_{i=1}^n (dY_i) \times \mu$$

$$dY = dY_{\text{آبی}} + dY_{\text{دیم}} + dY_{\text{جو}} + \frac{3}{4} dY_{\text{دیم}}$$

$$\mu = \frac{\text{میزان زکات}}{\text{محصول کل}}$$

$$\mu_{\text{دیم}} = \left(\frac{\text{محصول دیم}}{\text{محصول کل}} \right) \times \left(\frac{\text{میزان زکات دیم}}{\text{محصول دیم}} \right)$$

$$\mu_{\text{آبی}} = \frac{\text{میزان زکات آبی}}{\text{محصول کل}}$$

$$\mu = \left(\mu_{\text{آبی}} \times \frac{\text{محصول آبی}}{\text{محصول کل}} \right) + \left(\mu_{\text{دیم}} \times \frac{\text{محصول دیم}}{\text{محصول کل}} \right)$$

$$\mu_{\text{دیم}} = \frac{\text{میزان زکات دیم}}{\text{محصول کل}}$$

$$\mu_{\text{آبی}} = \frac{\text{میزان زکات آبی}}{\text{محصول کل}}$$

DY $13\hat{A}_j \hat{I}^- \wedge \vee Y F 1/4^- 1/2 Z \hat{c} M \mu \hat{A} \vee \rangle 1/2 Y \hat{I} \rangle \hat{A}^- \hat{E} \hat{c} Y \hat{A} Z^- Y \hat{A} F | \hat{c} M \varphi \sim U$ ($\hat{I}^3 \hat{E} 1/4 \hat{c} a, e c Z^-$
 $(\wedge \hat{A} \hat{A}^3 3/4 \hat{E} Y \hat{A}] \hat{E} e^a$

$[\hat{I}^3 \hat{E} \rangle a, e \circ \hat{E} \{ \mu \hat{A} \vee \rangle \hat{A} \}$

$Z \hat{A}^- \hat{A}] \hat{E} e Z^- , [Z] 1/2 Y \hat{I} \rangle \hat{E} \rangle \mu \hat{A} \vee \rangle \hat{A} \circ \hat{A} \hat{E} Y \hat{A}] \circ \hat{A} \{ \hat{A} m \hat{A} e \circ \hat{E} Z]$ $\circ \hat{E} \{ \hat{A}] \mu \hat{A} \vee \rangle c Z^- [$
 $1/2 Y \hat{I} \rangle \hat{A} \hat{c} \circ \hat{I} \circ \hat{E} \hat{A} \wedge Z \vee \rangle$ $\hat{E}] M$ $\{ \hat{A}^- \hat{I}^3 , [Z] \hat{E} e Z^- \hat{E} \rangle \hat{E} \rangle a,$
 $[e 1/2 Y \hat{I} \rangle \mu \hat{A} \vee \rangle \hat{E}] M \hat{A} \circ \hat{A} \hat{E} Y$ $\mu \hat{A} \vee \rangle \circ \hat{f} \hat{I}] \hat{A}] \hat{A} m \hat{A} e \circ \hat{E} \hat{A}] Z$

:

$\hat{E} Y$

$: 3/4$

$[3/4 \hat{E} Y] Z \hat{A}$

$\hat{A} = c Z^- 1/2 Y \hat{I} \rangle$

$\} \times$

$\ll \{ \hat{A} = c Z^- 1/2 Y \hat{I} \rangle$

ص: ٦٤

شرح وظایف عاملین

۱- اجرای برنامه ها و دستورالعملهای کمیته امداد امام خمینی (ره).

۲- برقراری ارتباط با شورای اسلامی و مردم.

۳- تبلیغ و ترغیب مردم به پرداخت زکات.

۴- هماهنگی و ارتباط با روحانی مقیم و مبلغین اعزامی.

۵- تحویل روزانه یـا مرحله ای زکات یا وجـوه آن به کمیته امداد امام خمینی (ره) و اجتناب از نگهداری آن، که طی صورتجلسـه ای به امضاء عامل جمع آوری، تحویل گیرنده و رئیس شـورای اسلامی خواهد رسید.

۶- سـایر موارد بر حـسب نیاز از سوی کمیته امداد امام خمینی (ره) اعلام خواهد شد.

ضوابط مربوط به نحوه دریافت و صدور رسید زکات

۱- دریافت رسـید مخصوص وصول زکات از مسـئول مشارکتهای مردمی کمیته امداد امام خمینی (ره) و امضای فرم تحویل.

۲- ارائه رسید به کلیه افرادی که زکات می پردازند.

۳- استفاده از کاربن در زمان صدور رسید دو برگی.

۴- اخـذ امضای پرداخت کنندگان زکات بصورت زنده در برگ دوم رسیدهها و ارائه برگ اول به زکـات دهنده.

۵- تحویل برگ دوم رسیدهها به همراه زکات جمع آوری شده به دبیرخانه ستاد.

۶- پرهیز از نگهداری بیش از ۷ روز وجوه زکات.

تذکر:

۱- کلیه عاملین زکات باید دارای حکم معتبر و مجوز لازم از سوی دبیرخانه ستاد کمیته امداد امام خمینی (ره) باشند.

۲- کلیه عاملین زکات تنها با مسئول اجرائی زکات شهرستان یا بخش، مسئول مشارکتهای مردمی و یا دبیر ستاد احیای زکات (رئیس کمیته امداد) ارتباط خواهند داشت.

ص: ۶۶

۱- الهمدانی، آقا رضا - مصباح الفقيه - مكتبه الصدر - قم - ج ۳ - ص ۱.

۲- الحر العاملي، وس - ائله الشيعة (آل البيت)، مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، مطبعة مهر، قم، ۱۴۱۴هـ ق جلد ۹
صفحه ۱۱

۳- همان ج ۶ - ح ۲ - ص ۳.

۴- در این شـواهد تاریخی علت از بین رفتن فقر و فزونی عایدات زکات به تفصیل بیان نشده است. اما به نظر می رسد حاصلخیزی منطقه یمن و متعادل بودن نظام توزیع ثروت و پایین دی اغنیای آنجا به پرداخت زکات که تا عصر حاضر بلاانقطاع ادامه دارد، علت اصلی این امر بوده است.

۵- توسلی، محمد اسماعیل، امکان سنجی زکات در ایران، ص ۲

۶- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیه، تهران، ۱۳۷۴ ش، ج ۸، ص ۴

۷- قرائتی، محسن، زکات، ص ۱

۸- طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه موسوی همدانی سید محمد باقر، دفتر انتشارات اسلامی
جامعه مدرسین حوزه علمیه قم ۱۳۷۴، ش، ج ۹، ص ۵۱۳۹ - دهقان، اکبر، زکات، ستاد اقامه نماز، تهران، ۱۳۸۴ ه ش ص
۵۹

۱۰- فصلت: ۷ و ۱۱ - التوبه: ۱۸

۱۲- البینه: ۵

۱۳- المؤمنون: ۴

۱۴- النمل: ۳

۱۵- التوبه: ۳۴

۱۶- طبرسـی، فضل بن حسـن، ترجمه مجمع البیان فی تفسـیر القرآن، انتشارات ناصر خسرو، تهران، ج
۱۱، ص ۸۰

۱۷- مریم، ۳۱

١٨ - مريم, ٥٥

١٩ كافي, ج ٢, ص ١٨ و وسائل, ج ١, ص ١٣.

٢٠ مستدرک الوسائل, ج ١, ص ٥٠٧.

٢١ همان صفحه ٨

ص: ٦٧

٢٢ - وسائل ج ٦ صفحه ٤ (باب ١ حديث ٦- از ابواب زكات).

٢٣ - همان صفحه ١٤

٢٤ - همان

٢٥ - مبلغ بسيار اندك

٢٦ - قرائتي، محسن، خمس و زكات، ص ١٠٩

٢٨ - سوره حشر، آيه ٩ و تغابن، آيه ١٦.

٢٨ - تفسير نورالثقلين، ج ٥، ص ٣٤٦.

٢٩ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٨.

٣٠ - وسائل، ج ٦، ص ٦.

٣١ - امالي طوسي، ج ٢، ص ١٣٦.

٣٢ - فروع كافي، ج ٤، ص ٦٢.

٣٣ - بحار، ج ٦٩، ص ٦٢.

٣٤ - سوره اعلى، آيه ١٤.

٣٥ - سوره اعلى، آيه ١٤.

٣٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٢ و ٦٩.

٣٧ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٩.

٣٨ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٠.

٣٩ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٦٥. ٤٠ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٣.

٤١ - سوره اعراف، آيه ١٥٦ و توبه، آيه ٧١.

٤٢ - سوره مائده، آيه ١٢.

- ٤٣ - سورة ليل، آيه ٧.
- ٤٤ - وسائل، ج ٦، ص ١٠.
- ٤٥ - سورة مائده، آيه ١٢.
- ٤٦ - سورة توبه، آيه ٥.
- ٤٧ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٢٣.
- ٤٨ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٣.
- ٤٩ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٩.
- ٥٠ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٧٠.
- ٥١ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٧٣.
- ٥٢ - سورة حجرات، آيه ٩.
- ٥٣ - سورة توبه، آيه ١١.
- ٥٤ - وافي، ج ١، ص ٥١.
- ٥٥ - سورة بقره، آيه ٢٥١.
- ٥٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٦.
- ٥٧ - سفينه البحار، ج ٣، ص ٤٧٤.
- ٥٨ - وافي، ج ١، ص ٥٠.
- ٥٩ - وافي، ج ١، ص ٥٠.
- ٦٠ - سورة بقره، آيه ١٩٥.
- ٦١ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٨٥.
- ٦٢ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٤.

٦٣ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٤.

٦٤ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٠.

٦٥ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٠.

٦٦ - وافي، ج ١، ص ٤٢.

ص: ٦٨

- ٦٧ - بحار، ج ٦٩، ص ١٣٠.
- ٦٨ - وسائل، ج ٦، ص ٢٥.
- ٦٩ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٨.
- ٧٠ - سورة توبه، آيه ١٨.
- ٧١ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٢.
- ٧٢ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٢.
- ٧٣ - كافي، ج ٢، ص ٣٧٤.
- ٧٤ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٣.
- ٧٥ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٧.
- ٧٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣١.
- ٧٧ - سورة معارج، آيه ٢١ - ٢٢.
- ٧٨ - سورة توبه، آيه ٦٧.
- ٧٩ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٠.
- ٨٠ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٠.
- ٨١ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٠ و ٣٣.
- ٨٢ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٦٣. ٨٣ - قرائتي، محسن، خمس و زكات، ص ٩٧
- ٨٤ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٤٧.
- ٨٥ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٤٧.
- ٨٦ - سورة نحل، آيه ٤٠.
- ٨٧ - سورة نحل، آيه ٤٠.

٨٨ - سورة واقعه، آيه ٦٤.

٨٩ - سورة توبه، آيه ١٠٤.

٩٠ - سورة قصص، آيه ٨١.

٩١ - سورة قصص، آيه ٧٨.

٩٢ - سورة قلم، آيه ٢٠.

٩٣ - وافي، ج ١، ص ٣٣.

٩٤ - سورة بقره، آيه ٢٦٨.

٩٥ - سورة توبه، آيه ٣٨.

٩٦ - سورة همزه، آيات ٢ - ٣.

٩٧ - سورة كوثر، آيات ١ - ٢.

٩٨ - سورة توبه، آيه ١٠٣.

٩٩ - سورة مدثر، آيه ٤٤.

١٠٠ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٢.

١٠١ - سورة آل عمران، آيه ١٨٠.

١٠٢ - سورة نحل، آيه ٩٦.

١٠٣ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٤٣.

١٠٤ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٢٥.

١٠٥ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٨.

١٠٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٨.

١٠٧- «من منع قيراطاً من الزكاه فليس بمؤمنٍ ولا مسلم.» جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٨.

١٠٨ - مستدركالوسائل، ج ١، ص ٥٠٨.

١٠٩ جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٣.

١١٠ جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٧.

١١١ جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٤.

ص: ٦٩

١١٢ - بحار، ج ٦٩، ص ٢٩.

١١٣ - «وويلٌ لِّ الْمُشْرِكِينَ آلَ ذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ». سورة فصلت، آيه ٦ و ٧، ٤١١ و ٧، ٤١١

١١٤ - مبسوط شيخ طوسي، ج ١، ص ١٩٠.

١١٥ - تفسير نمونه، ج ٨، ص ١١.

١١٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٦٣.

١١٧ - وافي، ج ١، ص ٤٤.

١١٨ - وافي، ج ١، ص ٤٤.

١١٩ - وافي، ج ١، ص ٤٠.

١٢٠ - سورة آل عمران ٧ آيه ١٨٠.

١٢١ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٩.

١٢٢ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٦.

١٢٣ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٥٣.

١٢٤ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٥.

١٢٥ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٣.

١٢٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٢.

١٢٧ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٢.

١٢٨ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٣.

١٢٩ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٤.

١٣٠ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٦٨٤.

١٣١ - فلاح زاده، محمد حسين، احكام زكات

۱۳۲ - توضیح المسائل، م ۱۸۵۳

۱۳۳ - مقدار دقیق همان است که در متن آمده‌است و همین مقدار باید ملاک کحاسبه قرار گیرد اما برای آنکه در ذهن بماند، و مطابق قاعده گرد کردن اعداد، اگر وزن محصول به دست آمده حدود ۸۵۰ کیلوگرم باشد زکات دارد و برخی از فقها، مقدار آن را به تقریباً ۸۸۵ کیلوگرم دانسته‌اند. (آیت الله صافی) ۱۳۴ - توضیح المسائل، م ۴۶۸۱

۱۳۵ - تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الزکات، الفصل الثالث، المطلب الثانی، م ۲. توضیح المسائل، م ۰۸۸۱ - ۱۸۸۱ - ۱۸۸۲

۱۳۶ - تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الزکات، الفصل الثالث، ص ۶۵۳، الامر الثانی مسأله ۷ توضیح المسائل، م ۶۸۸۱ - ۱۸۶۹

۱۳۷ - همان، م ۵، توضیح المسائل، م ۱۸۵۶

۱۳۸ - به فتوای برخی از فقهاء اگر به کسی که می‌توان زکات داد دسترسی دارد بنا بر احتیاط واجب نباید تأخیر بیندازد. (آیت الله صافی)

۱۳۹ - همان، المطلب الثالث، ص ۲۲۲ توضیح المسائل، م ۱۸۷۷، ۵۷۸۱

۱۴۰ - توضیح المسائل، م ۱۸۷۴

۱۴۱ - توضیح المسائل، م ۱۸۹۵

۱۴۳ - به نظر برخی از فقهاء پس از گذشت یازده ماه زکات واجب میشود. (آیت الله فاضل، آیت الله سیستانی و آیت الله تبریزی)

۱۴۴ - توضیح المسائل، م ۸۰۹۱، برخی از فقهاء این شرط را لازم میدانند و چنانچه حیوان در شخم زدن و حمل بار یا امثال آن به کار گرفته شود، احتیاط واجب آن است که زکاتش پرداخت شود. (آیت الله سیستانی)

۱۴۵ - برخی از فقهاء این شرط را لازم میدانند و زکات حیوانهایی که علف دستی می‌خورند را نیز واجب دانسته‌اند. (آیت الله سیستانی)

ص: ۷۰

۱۴۶ - توضیح المسائل، م ۳۱۹۱، ۱۹۱۴

۱۴۷ - به نظر برخی از فقهاء نصاب گاو دو تاس است، ۳۰ و ۴۰ و بیش تر از ۴۰ با همین دو عدد محاسب به میش و ود، مثلاً زکات ۶۰ رأس گاو، دو گوساله است که وارد سال دوم شده باشد (آیت الله مکارم)

۱۴۸ - تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الزکات فی زکات الانعام، فی ما یؤخذ من الزکات م ۱

۱۴۹ - همان م ۲

۱۵۰ - تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الزکات الفصل الثانی فی زکات النقودین، توضیح المسائل، م ۹۹۸۱

۱۵۱ - همان الاول، توضیح المسائل، م ۱۸۹۷

۱۵۲ - همان، الثالث، توضیح المسائل، م ۱۹۰۲

۱۵۳ - به فتوای برخی از فقهاء سکه طلای بهار آزادی، اگر به حد نصاب برسد زکات دارد.

(امام خمینی، آیت الله خامنه‌ای)

۱۵۴ - همان، الثانی، توضیح المسائل، م ۱۸۹۹ و ۱۹۰۰

۱۵۵ - همان، الاول

۱۵۶ - توضیح المسائل، م ۱۸۹۸

۱۵۷ - توضیح المسائل، م ۱۹۲۵

۱۵۸ - کسانی که از سهم مولفه قلوبهم به آنها زکات داده میشود، لازم نیست شیعه باشند.

۱۵۹ - توضیح المسائل، م ۱۹۴۲ - ۱۹۴۶ تا ۱۹۴۸ - ۱۹۵۶

۱۶۰ - توضیح المسائل م ۱۹۵۰

۱۶۱ - توضیح المسائل م ۱۹۵۱

۱۶۲ - توضیح المسائل م ۱۹۹۰

۱۶۳ - توضیح المسائل م ۱۹۵۶

۱۶۴ - توضیح المسائل م ۱۸۹۲ - ۱۹۱۳

۱۶۵ - توضیح المسائل م ۱۹۴۷

۱۶۶ - توضیح المسائل م ۱۹۳۳

۱۶۷ - توضیح المسائل م ۱۹۳۹

۱۶۸ - توضیح المسائل م ۱۹۳۵

۱۶۹ - توضیح المسائل م ۱۹۶۱ و ۱۹۶۲

۱۷۰ - توضیح المسائل م ۱۹۶۶

۱۷۱ - توضیح المسائل م ۱۹۶۵

۱۷۲ - تحریر الوسيله، ج ۱، ص ۳۴۳، م ۷ و ۸

۱۷۳ - به فتوای برخی فقهاء میتواند به او قرض دهد و بعد از این که زکات بر او واجب شد حساب کند (آیت الله

مکارم) ۱۷۴ - توضیح المسائل م ۱۹۷۰

۱۷۵ - توضیح المسائل م ۱۸۹۳

۱۷۶ - ولی به فرزند و نوه و پدر و مادر و جد و جده نمیتوان زکات داد.

۱۷۷ - توضیح المسائل م ۱۹۷۳ و ۱۹۷۴

۱۷۸ - قرآنی، محسن، خمس و زکات، ص ۱۶۵

۱۷۹ - از قطب راوندی نقل شده که ظاهر سخن امام این است که اول حیوانات معیوب و پیر را از گله جدا کن، بعد حیوانات

سالم را دو بخش و هر بخش را باز به دو بخش تقسیم کن تا آنکه در آخرین بخش سهم زکات روشن شود.

۱۸۰ جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۳۳۵.

۱۸۱ جامع الأحادیث، ج ۹، ص ۱۰۱.

١٨٢ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ١٨٦.

١٨٢ - سورة توبه، آيه ١٠٤

١٨٤ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٣٣.

١٨٥ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٣٧.

١٨٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٣٤.

١٨٧ - قرائتي، محسن، خمس و زكات، ص ١٥٢

١٨٨ - سورة توبه، آيه ١٠٣.

١٨٩ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٣٩.

١٩٠ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٤٠٣.

١٩١ - وسائل، ج ٦، ص ٣.

١٩٢ - برگرفته از مغازی ترجمه مهدوی دامغانی، ج ٣، ص ٧٤٠.

١٩٣ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٣٣١.

١٩٤ - سورة توبه، آيه ٥٨.

١٩٥ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٥٩.

١٩٦ - جامع الأحاديث، ج ٩، ص ٢٦٥.

١٩٧ - مستدرک الوسائل، ج ٧، ص ١٢٣.

١٩٨ - مستدرک الوسائل، ج ٧، ص ١٠٧.

١٩٩ - نهج البلاغه، نامه ٢٥.

٢٠٠ - تحرير الوسيله، ج ١، ص ٣٤٣.

٢٠١ - تحرير الوسيله، ج ١، ص ٣٤٣.

۲۰۲ - در قسمت احکام زکات، نحوه محاسبه این هزینه ها، به طور کامل توضیح داده شده است.

ص: ۷۲

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

